

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
LIETUVIŲ KALBOTYROS IR KOMUNIKACIJOS KATEDRA

Tomas Pauliuščenka

Studijų programos *Lietuvių kalbotyra*

II kurso studentas

SVETIMŽODŽIŲ VARTOSENA GROŽINIUOSE KŪRINIUOSE

Baigiamasis magistro darbas

Darbo vadovas doc. dr. Stasys Tumėnas

Šiauliai, 2015

TURINYS

ĮVADAS	3
1. SVETIMŽODŽIAI – SUDĖTINĖ LEKSIKOS DALIS	6
1.1. Daugiakalbystės psichologiniai aspektai	6
1.2. Daugiakalbystės priežastys	11
1.3. Skolintinės leksikos klasifikavimas ir samprata	14
1.4. Svetimžodžių tekste adaptacija ir skyrimas grafiškai	20
2. SVETIMŽODŽIŲ VARTOSENA M. KATILIŠKIO, S. PARULSKIO IR D. STAPONKUTĖS KŪRINIUOSE	22
2.1. Svetimžodžiai M. Katiliškio romane <i>Pirmadienis Emerald gatvėje</i>	25
2.2. Svetimžodžiai S. Parulskio romane <i>Trys sekundės dangaus</i>	30
2.3. Svetimžodžiai D. Staponkutės esė rinkinyje <i>Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odisėja</i>	38
IŠVADOS	43
ŠALTINIAI	45
LITERATŪRA	45
SANTRAUKA	49
SUMMARY	50
PRIEDAI	51

ĮVADAS

Temos iširtumas ir naujumas. Lietuvių kalbos kaitą veikia ekonominiai, politiniai, socialiniai santykiai su kitomis valstybėmis, kultūromis. Kosmopolitinis pasaulis sustiprina mobilumą, vis daugiau žmonių, gyvendami dvikalbėje ar daugiakalbėje aplinkoje, priversti vartoti kelias kalbas. Dėl to ir lietuvių kalboje gausėja svetimžodžių vartojimo atvejų. Kaip teigia Simas Karaliūnas, dvikalbystė atsiranda tada, kai viena kalba nebepajėgia patenkinti visų visuomenės komunikacijos reikmių (Karaliūnas 1997, 316). Apie dvikalbystės ir daugiakalbystės aktualumą ir atsiradimo priežastis įvairiais aspektais išsamiai yra rašę Einar Haugen (1973), Aleksandras Jasikevičius (1970), Algis Norvilas (2012), Uriel Weinreich (1953).

Viena iš priežasčių, kad lietuvių kalboje gausu skolinių, yra istorinė-geopolitinė situacija, nes Lietuva ribojasi su Rusija, Lenkija, Gudija, mūsų šalies istorija rodo, kad ilgai turėjome bendrą valstybę su Lenkija. Sovietmečiu nuo rusicizmo antplūdžio nors šiek tiek saugojo vidiniai, moraliniai, politiniai saugikliai, o lenkų kalbai nuo XVI a. atsispirti buvo sunku, nes, pasak Prano Kniūkštos, tuo metu neveikė jokie socialiniai saugikliai, lenkų kalba buvo ne priešų kalba, o plito su katalikybe, todėl polonizmai paplito religinėje literatūroje, paskui ir šnekamojoje kalboje (Kniūkšta 2001, 207).

Visuomenė, jos gyvenimo būdas ir kalba prisitaiko prie istorinės situacijos, stengiasi žengti koja kojon kartu su kintančiu pasauliu. Kaip teigia Karaliūnas (1997, 295), „kad sėkmingai išmokyti kitos socialinės grupės kalbą, individas turi ne tik sugebėti, bet ir norėti perimti kitos etnogrūpės įvairius elgsenos būdus, tarp jų ir verbalinį“. Akivaizdu, kad ir lietuvių kalbos leksika nuolat kinta. Pasak Vidos Rudaitienės, „evoliucijos sąlygomis paprastai per 100 metų pakinta nuo 10 iki 20 proc. lietuvių kalbos žodžių“ (Rudaitienė 2011, 44). Nauji žodžiai asimiliuojasi lietuvių kalboje, pereina į aktyvią vartoseną, kiti lieka išskirti kaip svetimybės ar tarptautiniai žodžiai, kurie dažnai išstumia iš aktyviosios vartosenos savus lietuvių kalbos žodžius. Tokia leksikos kaita gyvoje, aktyviai vartojamoje kalboje yra savaimė suprantamas dalykas, tačiau kyla klausimas, kaip stipriai šie pokyčiai paveikia bendrinę lietuvių kalbą, ar ji išlieka saugi stiprėjant svetimų kalbų spaudimui.

Lietuvių kultūra negali apsiriboti tik savomis aktualijomis. Kazimieras Gaivenis rašo, kad „nedaug realiųjų ar sąvokų susiformuoja grynai lietuviškoje dirvoje“ (Girčienė 2005a, 46). Stebėdami ir suvokdami pasaulio įvykius, mums naujus ar neįprastus reiškinius, mes natūraliai bandome juos įvardyti, perimti naujas sąvokas, tačiau rasti atitikmenį savoje kalboje ne visada paprasta, todėl tenka skolintis svetimų kalbos žodžius, juos pritaikyti lietuvių kalbai arba netgi

palikti juos originalia forma. Toks svetimų žodžių skolinimasis turi būti kontroliuojamas. Lengviausia kontroliuoti svetimybų vartojimą rašomojoje kalboje, tačiau net ir grožiniuose kūriniuose galima rasti gausybę ne tik leidžiamų vartoti skolinių, bet ir barbarizmų ar ištisu frazių ir sakinių svetimą kalbą – makaronizmą. Tiesa, grožinės literatūros kūrinio autoriaus minčių dažnai nevaržo kalbos vartojimo normos ir taisyklės, nes tik nevaržoma saviraiška leidžia popieriuje sudėlioti tikrąsias mintis. Toks dažnėjantis svetimžodžių vartojimas grožiniame kūrinyje motyvuojamas autoriaus pasirinkimu ir noru aktualizuoti tekstą, patys rašytojai to net nelaiko kalbos normų pažeidimu.

Būtent todėl svarbu nubrėžti ribą tarp motyvuoto ir nemotyvuoto svetimžodžių vartojimo, išsiaiškinti, kodėl kai kurie lietuvių autoriai savo kūryboje vartoja svetimus žodžius. Svetimžodžių vartojimo priežastis, problemas ar ypatumus lietuvių kalboje įvairiais aspektais tyrinėja K. Gaiveinis, J. Girčienė, E. Jakaitienė, P. Kniūkšta, R. Miliūnaitė, A. Pupkis, S. Tumėnas, J. Šukys, L. Vaicekauskienė ir daugelis kitų mokslininkų, kurie minimi šiame darbe. Kita vertus, rengiant magistro darbą, pastebėta, kad mokslinių publikacijų apie svetimžodžių vartosenos ypatumus būtent grožinėje literatūroje beveik nėra. Daugiausia dėmesio skiriama svetimžodžių tyrimams reklamoje, internetiniuose tinklaraščiuose, aptariant bilingvizmo problemas. Grožiniuose kūriniuose svetimžodžių vartosenos atvejų ypač pagausėjo po 1990-ųjų metų, jų aptarimas reikalauja išsamesnių tyrimų.

Magistro darbo objektas – svetimžodžiai Mariaus Katiliškio romane *Pirmadienis Emerald gatvėje* (1993), Sigito Parulskio romane *Trys sekundės dangaus* (2002), Dalios Staponkutės esė rinkinyje *Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odisėja* (2014). Stengtasi analizuoti skirtingu laiku parašytus kūrinius.

Darbo tikslas – išanalizuoti svetimžodžius, jų vartojimo priežastis, tikslus ir dėsningumus pasirinktų autorių kūryboje.

Darbo tikslui pasiekti iškelti **uždaviniai**:

1. Išrinkti ir identifikuoti svetimžodžius pasirinktuose kūriniuose.
2. Sugrupuoti surinktus pavyzdžius ir išanalizuoti jų vartojimo ypatybes ir priežastis.
3. Išsiaiškinti svetimžodžių vartojimo motyvaciją ir palyginti dėsningumus tarp pasirinktų autorių kūrinių.

Tyrimo metodai: magistro darbe taikomi psicholingvistinis, gretinamasis, aprašomasis, analizės metodai.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, kuriame trumpai aptariamas temos aktualumas, iškeliamas darbo tikslas ir uždaviniai, apibrėžiamas darbo objektas. Referuojamojoje dalyje aptariama ir plačiau nagrinėjama svetimžodžio ir su juo susijusių terminų samprata, klasifikacija,

vartosenos ypatumai, išsamiau aptariami skiriamieji svetimžodžių bruožai ir vartojimo priežastys, apžvelgiama darbai aktuali mokslinė medžiaga apie svetimžodžius, jų vartojimą grožinėje literatūroje. Toliau pateikiama tiriamoji dalis, kurioje pasirinktais tyrimo metodais nagrinėjami surinkti svetimžodžių pavyzdžiai. Išvadose glaustai apibendrinamas tyrimas ir gauti rezultatai.

Darbas baigiamas išvadomis apie atlikto tyrimo rezultatus.

Atliekamas tyrimas buvo patvirtintas 2015 m. balandžio 9 d. bakalaurantų ir magistrantų mokslo darbų konferencijoje „Studentų darbai-2015“ pranešimu *Daugiakalbystės priežastys ir psichologiniai aspektai*.

1. SVETIMŽODŽIAI – SUDĖTINĖ LEKSIKOS DALIS

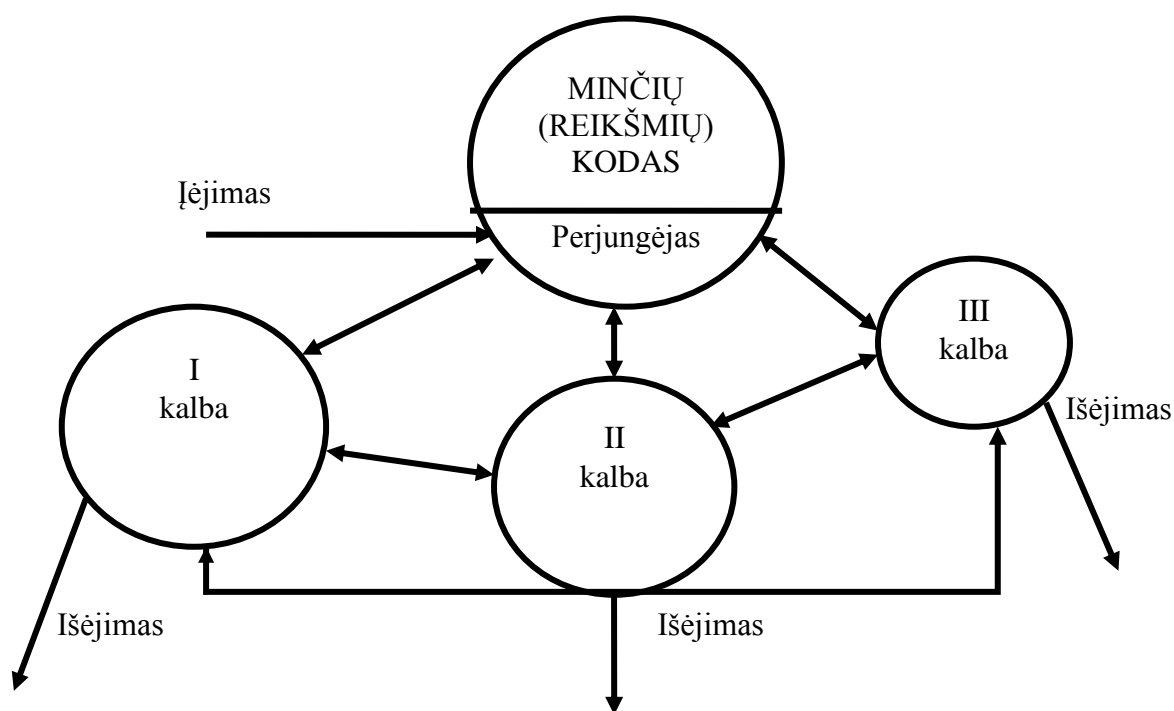
1.1. Daugiakalbystės psichologiniai aspektai

Dvikalbystės ir daugiakalbystės apibrėžimai mokslinėje literatūroje pristatomi ne visada vienodai. Populiari nuomonė, kad asmuo gali būti vadinamas daugiakalbiu, kai vienodai (arba esant tik nedideliu kompetencijų skirtumui) gerai moka ir vartoja kelias kalbas, tačiau tokiu atveju dvikalbiai ar daugiakalbiai žmonės turėtų lavinti kelių kalbų įgūdžius nuo pat ankstyvos vaikystės, kad visų mokamų kalbų kompetencija būtų panaši. Šiam darbui priimtinesnis daug platesnis požiūris, kurį aptaria kalbininkė Guadalupe Valdes. Pasak jos, dvikalbiu žmogumi jau gali būti vadinamas asmuo, kuris nebūtinai turintis visišką kompetenciją kitai kalbai, bet ir gebantis sėkmingai komunikuoti ar naudoti savo tikslams daugiau nei vieną kalbą kuriuo nors vienu lygiu. Tokiu atveju, tai yra ne visiška, o dalinė dvikalbystė arba daugiakalbystė. Pavyzdžiui, žmogus, kuris geba skaityti ir suprasti svetimą kalbą, bet negeba ta kalba kalbėti, gali būti laikomas tam tikro laipsnio dvikalbiu (Valdes, <http://www.linguisticsociety.org/resource/multilingualism>). Šitokio požiūrio dar XX a. viduryje savo darbus šia tema publikavęs Weinreich (1953).

Norint geriau suvokti svetimžodžių vartojimo priežastis grožiniame tekste, būtina neignoruoti žmogaus mąstymo, psichologijos aspektų. Vienas pirmųjų lietuvių mokslininkų, kuris pradėjo tirti daugiakalbystę psichologiniu aspektu, buvo psichologas, habilituotas mokslų daktaras Aleksandras Jacikevičius. Daugiakalbyste jis vadino „reiškinius, kurie kitose kalbose specialius pavadinimus turi iš seniau: rusų – *многоязычие*, anglų – *multilingualism*, prancūzų – *polyglossie*, vokiečių – *Mehrsprachigkeit* ir pan. Greta minėtųjų, pasaulinėje literatūroje gana populiarus yra jau tarptautiniu virtęs „bilingvizmo“ terminas, kurį lietuvių kalboje geriausiai atitinka „dvikalbystė“ (Jacikevičius 1970, 5). Mokslininko pirmasis išleistas darbas *Daugiakalbystės psichologija* (1970) išsamiai nagrinėjo bent dvi kalbas mokančio asmens patiriamus daugiakalbystės padarinius jo mąstymui, pasaulėvokai, jis bandė išskirti bilingvizmą skatinančius psichologinius veiksnius. Pasak autoriaus, „susidarius specifinėms sąlygoms, atsiranda poreikiai įvardyti tikrovės objektus ir bendrauti ne vienos, o dviejų kalbų priemonėmis, ir taip formuojasi dvikalbystė“ (Ten pat, 62). Tiesa, psichologas pastebi, kad antrąja kalba įsimintos informacijos atkūrimas ir perkodavimas į gimtąją kartais kelia sunkumų – sunkiau reikšti mintis, atsiranda iškraipymai, todėl patogiau atkurti informaciją ta kalba, kuria ji buvo išgirsta (Ten pat, 189). A. Jacikevičius mini P. A. Kolerso eksperimentus, kurių esmė buvo ištirti

teksto, parašyto keliomis kalbomis, suvokimo greitį lyginant su vienakalbiu tekstu: „skaitydami tuos tekstus tyliai, tiriamieji asmenys (per nustatytą laiką) juos suprato vienodai. Buvo padaryta išvada, kad skaitantiesiems šiuo atveju nereikėjo persijungti į skirtingus lingvistinius kodus. Padėtis pasikeitė, kai tekstus reikėjo skaityti garsiai: sumaišytais kalbomis paruoštų tekstų skaitymas ir supratimas žymiai pailgėjo, lyginant jį su viena kalba paruošto teksto supratimo laiku“ (Ten pat, 207).

Kalbėdamas apie daugiakalbio žmogaus mintyse vykstančius procesus ir turėdamas omenyje anksčiau aptartus eksperimentus, A. Jacikevičius tvirtina, kad asmuo, gaudamas informaciją kalbomis, kurias moka, fiksuoja šią informaciją bendru universaliu vidiniu kodu, kurį vėliau, reikalui esant, perduoda skirtingomis kalbomis pagal kalbėtojo poreikius. Taip išvengiama tos pačios informacijos blokų nereikalingo pasikartojimo (Ten pat, 197). Šį teiginį iliustruoja pateikta schema:

1 pav. Daugiakalbystės struktūrinis modelis (A. Jacikevičius 1970, 254)

Savo tematika, požiūriu su A. Jacikevičiaus darbais susijęs, bet retai lietuvių kalbininkų minimas terminas *glotoedukologija*. Edukologas profesorius Vytautas Šernas šiuo terminu vadina „naują edukologijos šaką, kuri glaudžiai sieja institucinį ir neinstitutinį kalbų mokymą ir mokymąsi, atsižvelgia į kalbų, kurias individas moka, sistemų sąveiką jo psichikoje, sąmonės ir pasąmonės sąryšingumą. Glotoedukologijos sistemos centre – individas, jo individualus kalbų mokymosi stilius, palanki nuostata kalbai, jos mokymuisi, susiformuojant savą šio darbo

strategiją ir taktiką“ (Šernas 2002, 11). Savo veikale apie glotoedukologiją autorius skiria grynąją ir stichinę daugiakalbystes. Pirmoji nesukelia kalbų interferencijos individo psichikoje, o antroji – priešingai. „Stichinė Lietuvos gyventojų daugiakalbystė paprastai būna mišri. Tokios daugiakalbystės sąlygomis individo, išmokusio naujos kalbos, kalbinė veikla (šneka, rašiniai) pilna leksikos, fonetikos, sintaksės ir kitų svetimybų“, – teigia autorius (Ten pat, 39). Knygoje pateikiama lingvistinės sąveikos rūšių individo psichikoje schema, atsikleidžianti skirtingą dvikalbystės pasireiškimą individo psichikoje. Autorius remiasi U. Weinreich ir E. Haugen schema, kurią papildė ir savais pastebėjimais. Pasak V. Šerno, dvikalbystė pasireiškia šiais būdais:

1. *persijungimas*, kai lygiagrečiai vartojamos abi kalbos;
2. *interferencija*, kai tam pačiam kalbos reiškiniui susikerta įvairių kalbų vartojimo normos;
3. *integracija*, kai, reguliariai bendraujant viena kalba, vartojama kitos kalbos medžiaga;
4. *transpozicija*, kai individo sąmonėje vienos kalbos struktūros atitinka antrosios kalbos analogines struktūras (Ten pat, 40).

Šios sąveikos rūšys padeda atskirti, kokio tipo dvikalbystė vyrauja dvikalbio žmogaus kalboje ir kaip tai atsispindi jo sąmonėje. Svarbus ir pats kelbėjimo, minčių reiškimo žodžiais aspektas. Čia autorius taip pat turi savo nuomonę. Pagal jo sudarytą kalbos generavimo modelį (žodžiu, raštu) žmogus pereina šias fazes: „1) kalbinės veiklos motyvų ir minčių pagal situaciją atsiradimas; 2) minčių blokų parinkimas; 3) kalbos akto generavimas, programavimas, planavimas turinio, leksikos, frazeologijos, žodžių junginių, modelių, sakinių ir jų jungčių lygiais; 4) minčių įforminimas balsu ar raštu; 5) minčių plano ir kalbinės veiklos rezultato (sakinio, teksto) gretinimas, savianalizė“ (Ten pat, 77). Pirmieji du lygiai yra bendri ir gimtajai, ir svetimosioms kalboms. Kiti priklauso nuo padėties, individo išsilavinimo, intencijų. Toks svarstymas patvirtina anksčiau minėtą A. Jacikevičiaus daugiakalbystės struktūrinį modelį.

Apie kalbos ir psichologijos ryšį, daugiakalbystės problemas daug darbų paskelbė psichologijos daktaras Antanas Norvilas. „Jo išsakytos mintys apie kalbos likimą daugiakalbėje aplinkoje buvo ypač svarbios [...] JAV gimusioms išeivių kartoms, brendusioms amerikietiškoje aplinkoje. Būdamas psichologijos daktaras, A. Norvilas neužsisklendė tik psichologijos tyrimų erdvėje, rašė straipsnius ir skaitė pranešimus lietuvių kalbos išsaugojimo klausimais“, – rašė Stasys Tumėnas (Tumėnas 2009, [http://www.ziemgala.lt/lt/metrastis-gimtasai-krastas-2009/asmenybiu-itaka-lietuviu-kalbos-sklaidai-iseivijoje-jav](http://www.ziemgala.lt/lt/metrastis-gimtasai-krastas/gimtasai-krastas-2009/asmenybiu-itaka-lietuviu-kalbos-sklaidai-iseivijoje-jav)). Išeivijos mokslininkui buvo žinomi A. Jacikevičiaus darbai, kuriuos jis ne kartą recenzavo, rėmėsi arba kritikavo tam tikrus autoriaus teiginius. A. Norvilas ypač domėjosi JAV gimusių išeivių kalbos likimu, todėl pirmiausia jis akcentavo, kad „sąlygos, kuriomis dvikalbystė Lietuvoje ir užsienyje reiškiasi, yra

visai kitokios. Lietuvoje antrosios kalbos išmokstama sąmoningai, o užsienyje antra kalba išmokstama savaime, susidūrus su aplinkine gyvenamojo krašto kalba (Norvilas 2012, 13). Jis pritarė A. Jacikevičiaus nuomonei, kad daugiakalbystė pati savaime nėra kenksminga, kol nekinta vidinė jos forma ir nepradedą nykti pirminės kalbos pavyzdys. Nors dvikalbystė, lyginant su vienkalbyste, šiek tiek lėtina žodžių paiešką ir darybą, tačiau dvikalbystė leidžia labiau valdyti protavimo eigą ir lavinti protą (Ten pat, 33).

Pasaulio mokslininkų darbuose užsimenama ir apie kitą įdomų požiūrį, kad daugiakalbio žmogaus asmenybė tam tikru požiūriu yra susiskaidžiusi į tiek sluoksnių, kiek kalbų jis vartoja. John Edwards teigimu, yra įrodymų, kad kalbos pasirinkimas gali išryškinti skirtingus asmenybės aspektus ir, priklausomai nuo pasirinktos kalbos, pristato save kaip asmenybę ne visada vienodai. Tiesa, autorius neneigia tokio požiūrio nerealistiškumo. Kartais netgi akademinėje aplinkoje išryškėjančio požiūrio, kad dvikalbiai žmonės turi perskirtą į dvi dalis mentalitetą, o informacijai pateikti pasirenkama kalba esą iššaukianti kurią nors iš atsiskyrusių asmenybių, pasak autoriaus minimų Baker and Jones (1998) ir Hamers and Blanc (2000) išvadų, įrodymas, geriausiu atveju yra humoristinis (Edwards 2013, 20). Anglistas Michael Stubbs primena, kad skirtingos kalbos nėra nesuderinamos, nes mes sugebame versti iš vienos kalbos į kitą. Tačiau žmonės, kalbantys skirtingomis kalbomis, nesuvokia pasaulio kitaip, kai „persijungia“ iš vienos kalbos į kitą (Stubbs 1997, 436). Šiai nuomonei pritaria taikomosios kalbotyros profesorė Aneta Pavlenko. Ji pasiremia Annos Wierzbickos (1985) teiginiu, kad neįmanoma palikti viena kalba išgyvenamo pasaulio dėl kitos kalbos arba išplėsti metaforą iki tokios ribos, kad joje tilptų du skirtingi pasaulėvaizdžiai vienu metu. Bet lingvistė neneigia, kad kai kas nors „persijungia“ iš vienos kalbos į kitą, pasikeičia ne tik informacijos forma, bet ir turinys (Pavlenko 2005, 187). Norint geriau suprasti ryšius tarp kalbos ir daugiakalbio asmens minčių, verta pažvelgti į A. Pavlenko sudarytą ryšių tarp kalbos ir individualaus dvikalbio ar daugiakalbio asmens mąstymo schemą (L1 ir L2 žymi dvi skirtingas vartojamas kalbas):

1. *Kalbos nr. 1 (toliau K1) ir kalbos nr. 2 (toliau K2) sferų lygiagretus sambūvis.* Pagal Sapir-Whorf hipotezę, dvikalbiai asmenys, vartojantys skirtingas kalbas, atitinkamai gali egzistuoti kaip skirtingos asmenybės;

2. *Sąvokų perkėlimas remiantis K1 sąvokomis ir kategorijomis.* Perkėlimo esmė yra K2 mokymasis ir vartojimas pasiremiant K1 sąvokomis ir kalbos sistema;

3. *Naujų sąvokų įtraukimas reiškiantis K2 žodžių ir sąvokų įsiliejimą į K1 šių kalbų kontakto atveju, kai norima perteikti turinį sąvokomis, neegzistuojančiomis K1 arba nusakant K2 kultūros specifinius dalykus, ir sąvokas, dar nežinomas K1 kultūroje.*

4. *Sąvokų perkėlimas iš K1 į K2 sferą;*

5. *K1 ir K2 sferų konvergencija* reiškia savarankiško koncepto, kalbos sistemos sukūrimą remiantis ir K1, ir K2, kuris gali atsirasti esant dvikalbio asmens vienodai kompetencijai abiejose kalbose arba glaudaus dviejų kalbų kontakto atveju;

6. *Kalbos sferos pertvarkymas*, akcentuojantis atvejus, kai perkėlimas iš vienos kalbos į kitą nėra užbaigtas, ir tik kai kurie vienos kalbos elementai yra panaikinami, arba, priešingai, įtraukiami į kitos kalbos sistemą;

7. *Anksčiau išmokyti sąvokų praradimas*, reiškiantis K2 sąvokų, klasifikacijų, kategorijų išnykimą, atsirandantį iš K1 dėl neatitikimo ar nukrypimo nuo K1 kategorizacijų sistemos (Ten pat, 438).

Aptarti aspektai rodo, kad kalba ir mąstymas yra sudėtingi, bet akivaizdžiai neatsiejami procesai, kurių galutinai perprasti ir paaiškinti nėra dar niekam pavykę. Santykiai tarp skirtingų kalbų ir daugiakalbystės poveikio žmogaus mąstymui problemos tampa vis aktualesni dėl didėjančio globalumo, tautų maišymosi ir reikalauja išsamesnių tyrimų, tarpdisciplininio pobūdžio darbų (ypač kalbos ir psichologijos).

1.2. Daugiakalbystės priežastys

Norint atsakyti į klausimą, kodėl būtent grožinėje literatūroje pastaruoju metu ypač dažnai vartojama įvairių kalbų žodžių, pirmiausia reikėtų pradėti nuo teksto ir jame randamų svetimžodžių vartojimo tikslų susiejimo. Pirmiausia būtina atsakyti į klausimą, dėl kokių priežasčių, koku tikslu autorius rašė grožinį kūrinį, galima daryti prielaidas, kad su šiais tikslais tiesiogiai yra susiję ir tekste esantys svetimžodžiai.

Įprastai grožinio kūrinio tikslas yra perteikti skaitytojui autoriaus individualų pasaulio supratimą, vertybes, sužadinti emocijas, vaizduotę. Be to, žmogus skaitydamas susikuria ir savus vaizdinius atitinkančius jo paties asmenybę, gyvenimišką patirtį, pasaulėžiūrą ir pasaulėjautą. Kiekvienas skaitytojas grožinį kūrinį interpretuoja savaip, tačiau negalima paneigti, kad pagrindinį scenarijų padiktuoja būtent kūrinio autorius. Jei grožiniu kūriniu siekiama konkrečių tikslų, tai jį skaidant į segmentus (šiuo atveju leksikos vienetus), kiekvienas segmentas, ypač tekste išsiskiriantys svetimžodžiai, taip pat prisideda prie bendro tikslo siekimo, padeda išplėtoti autoriaus mintis. Čia tikslinga priminti Romano Jakobsono komunikacijos funkcijų klasifikaciją: referentinė, emotyvinė, konatyvinė, fatinė, metakalbinė, poetinė funkcijos (Jakobson 2004). Kiekvienas teksto leksikos vienetas yra skirtas komunikuoti su skaitytoju, todėl svetimžodžių funkcijos gali būti siejamos ir su R. Jakobsono aptartomis funkcijomis.

Viena iš minėtų funkcijų – metakalbinė – svarbi todėl, kad šiame darbe svetimžodžiai iš dalies priskiriami ir metakalbai. „Metakalba – kalba apie kalbą“ (Župerka 2012, 13). Čia svetimžodžiai suvokiami kaip metakalbos elementai, o metakalba suvokiama kiek plačiau nei apibrėžiama profesorius Kazimiero Župerkos monografijoje *Metalingvistika: nekalbininkų kalbotyra*. Jano Chloupeko teigimu, „metakalbą suvokiant plačiai, jai priskiriami ne tik pasakymai apie kalbą kaip visumą arba apie jos vienetus ir aspektus, bet ir žodžių žaismą, stilistiškai žymėtų kalbos priemonių vartojimą „stilistiškai nelabai aktyviame“ tekste (Chloupek 1974, 232–237). K. Župerka teigia, kad nekomentuojamos stilistiškai žymėtos raiškos vartojimą (kito stiliaus tekste) galbūt galėtume laikyti implicitine metakalba. (Župerka 2012, 14). Tiesa, pabrėžiama, kad „metakalbiniai komentarai nebūdingi ir meniniams tekstams, tik, rodos, dėl visai kitokių priežasčių. Grožinei literatūrai pripažįstama didžiausia žodžio laisvė, o grupės *kitaip nepasakysi* komentarai tą laisvę suvaržo“ (Ten pat, 150). Šiuo atveju metakalbiniais vienetais dažniausiai laikytini patys svetimžodžiai, su hipoteze, kad autorius svetimžodžiais siekia atkreipti skaitytojo dėmesį į savo kalbą, vartojamus žodžius. Be to, svetimžodžiai, pasak K. Župerkos, yra vienas iš dažnesnių komentuojamų teksto vienetų: „kiek galima spręsti iš

sukauptos medžiagos, nekalbininkui dažniausiai į akis krinta svetimas žodis – internacionalizmas, barbarizmas, egzotizmas; pasakymai su komentuojamu svetimu žodžiu sudaro maždaug pusę pavyzdžių, kuriuose pavartotas kitakalbės raiškos metakalbinis komentaras. Svetimo žodžio vienais atvejais sakoma autentiška arba jai artima forma, kitais – tik lietuviškas atitikmuo; būna pasakomi ir lietuviški variantai (Ten pat, 274).

J. Edwards teigia, kad dabar tyrimai atskleidžia, jog antrosios kalbos išmokimas, tiek natūraliai, tiek mokymosi įstaigose, turint atitinkamą motyvaciją ir galimybes, mažiausiai leidžia inteligentiškam žmogui tapti funkcionalių kitų kalbinių lygmeniu (Edwards 2013, 14). Autoriaus idėjos daugeliu aspektų sutampa su A. Jacikevičiaus pastebėjimais. A. Jacikevičiaus pastebėta, kad „įtarpai dažniausiai esti standartiniai tos kalbos posakiai, o ne išsireiškimai, kuriuos reikėtų specialiai konstruoti iš elementų. Dėl to iš vienos kalbos į kitą dažniausiai įterpiama patarlės, priežodžiai, įvairūs idiomatiniai išsireiškimai, kurie itin tinkamai išreiškia kokias nors mintis. Matyt, jie ir įterpiami į kalbą dėl to, kad šioje kalboje tokio, kaip sakoma „taiklaus“ išsireiškimu nėra“ (Jacikevičius 1970, 209). Weinreich (1953) kodų kaitą laikė kalbų interferencija, bet, pasak J. Edwards, studijų gausa parodė, kad tokia kaita gali atsirasti ir todėl, kad situacijai tinkamesnis žodis ar frazė (autorius vadinami *mot juste*) dažniau randami kitoje kalboje arba esant komplikotai kalbos suvokimo situacijai, pokalbio temai ir turiniui, adresato ir adresanto kalbiniam išmanymui, pokalbio formalumo laipsniui ir t. t. (Edwards 2013, 16). Pastebima, kad, nepaisant skolinių funkcijos užpildyti leksines spragas kitoje kalboje, daug tokių skolinių yra neteiktini, nes jų atitikmuo kalboje jau egzistuoja. Tokiu atveju skolinių motyvaciją diktuoja svetimos kalbos statusas ir prestižas (Ten pat, 17). Šią mintį plėtoja L. Nevinskaitė, kuri pritaria tokiam požiūriui ir cituodama remiasi A. L. Greadler: „skolinimosi motyvas yra poreikis užpildyti „semantines spragas“, t. y. įvardyti naujus daiktus ir sąvokas, tačiau skoliniai taip pat naudojami ir „stilistinėms spragoms“ užpildyti, nes skolinium gali būti papildomas, atnaujinamas ir pagyvinamas besiskolinančios kalbos žodynas. Skoliniai taip pat gali būti vartojami ieškant neutralėsių, „politiškai korektiškų“ žodžių arba dėl savo prestižinės kultūrinės vertės, kai siekiama padidinti kalbamo objekto patrauklumą, suteikti tekstui autoritetą. Galiausiai, skolinys gali būti pavartotas ir dėl „neapsižiūrėjimo“, paprasčiausiai pavartojant pirmą į galvą atėjusį žodį“ (Nevinskaitė 2013a, 3).

Daug kam žinoma, kad „anglų kalba yra siejama su modernia socialine tapatybe – šiuolaikiškumu, naujovėmis, pažanga, tarptautiškumu ir pan., o kitos kalbos – su konkretesniais etnokultūriniais stereotipais ir atitinkamais tipiniais produktais (pvz., Prancūzija – rafinuotumas, mada, kulinarija ir t. t.)“ (Nevinskaitė 2013b, 3).

Didelį vaidmenį šiuolaikinėje visuomenėje atlieka prestižas. Kalbos prestižas nėra išimtis. Žmonės stengiasi perimti kitų įpročius (šiuo atveju kalbą), nes jiems svetimi įpročiai atrodo egzotiški, rafinuotesni ir t. t. „Jokia kalba nėra vien komunikacijos priemonė. Be komunikacinės (instrumentinės) funkcijos, kalba yra kalbinės bendruomenės ar individo tapatybės dalis ir atlieka simbolinę identifikacinę (dar vadinamą integracinę ar socialinę) funkciją, – teigia Vaicekaskienė (2010, 175). Vida Beresnevičiūtė taip pat akcentuoja, kad „kalbinė kompetencija yra kartu socialinė kompetencija, susijusi ne tik su gramatiškai taisyklingais sakiniais, bet ir su gebėjimu bei noru būti išklausytam ar paklausti, pasitikėjimu savimi, mokėjimu tinkamai elgtis įvairiose bendravimo situacijose, apimančiose kalbančiojo ir klausančiojo socialinius ryšius, galios santykius“ (Beresnevičiūtė 2005, 117).

Taigi nuginčyti daugiakalbystės svarbos šiuolaikinio žmogaus gyvenime neįmanoma. Norėdamas būti modernios visuomenės dalis, žmogus pirmiausia privalo daugiau ar mažiau perimti tos visuomenės komunikacijos priemones. Svetimžodžiai šiuo atveju ir yra tam tikras dalies komunikacinių priemonių perėmimas.

1.3. Skolintinės leksikos klasifikavimas ir samprata

Kiekvienos civilizuotos šalies kalboje yra daugiau ar mažiau svetimos kilmės žodžių. Ne išimtinis atvejis yra ir lietuvių kalboje. Skolinių vartojimas „rodo istorinę kalbų sąveiką, santykius su kaimynais ir kartais yra vienas iš kalbos leksikos papildymo būdų“ (Rudaitienė, Vitkauskas 1998, 11). Svetimžodžius vartoja mokslininkai, politikai, medikai, kitų profesijų atstovai. Jų randama žurnalistų, grožinės literatūros autorių kalboje, darbuose. Tokius žodžius išgirsime tiek vyresniosios kartos, tiek jaunimo kalboje. Pastebima, kad pastarųjų žodyne kitų kalbų, daugiausia anglų, žodžiai ir jais paremti naujadarai užima ar pakeičia didelę dalį gimtosios leksikos. Toks naujadarų ir svetimybų vartojimas tampa savotiška mada. Apie tai užsimena V. Rudaitienė: „pastebimas tam tikru laikotarpiu vienu ar kitų leksikos vienetų dažnas vartojimas. Radosi ir reiškinys *kalbos mada*. Vertinant leksiką, ypač skolinių vartoseną, kai kuriuos iš jų galima įvardinti ir kaip madinguosius elementus“ (Rudaitienė 2011, 43). Pastebima, kad anglų kalba vis aktyviau veikia lietuvių kalbos fonetiką, tartį, kinta sintaksė, žodžių tvarka sakiniuose.

Klasifikuojant svetimžodžius „kalbos kultūros požiūriu yra dvejų skolinių – įteisintų, t. y. vartotinių, ir neįteisintų, t. y. nevartotinių“ (Rudaitienė, Vitkauskas 1998, 11). Pagal šią autorių pateiktą tradicinę klasifikaciją vartotini skoliniai – tikrieji skoliniai ir tarptautiniai žodžiai.

Tikruosius skolinius atpažinti mūsų kalboje ne visada paprasta, nes jie – „labai seni struktūriškai ir semantiškai lietuvių kalboje asimiliavęsi svetimos kilmės žodžiai, kuriais reiškiami sąvoka neturi lietuviško pavadinimo“ (Girčienė 2005a, 46). Pagal kilmę šie skoliniai skirstomi į slavizmus ir germanizmus, nors galima aptikti svetimžodžių, atėjusių ir iš kitų kaimyninių kalbų arba per kalbas tarpininkes. Tikrieji skoliniai dažnai vartojami šiandieninėje kalboje: *ponas, agurkas, košė, pyragas, botagas, stiklas, bulvė, batas, knyga, kunigas, pinigai* ir kiti. Senieji skoliniai šiame darbe nėra atskirai nagrinėjami.

Tarptautiniai žodžiai yra prisitaikę prie lietuvių bendrinės kalbos taisyklių, dažnai neturi lietuviško pakaitalo, todėl yra reikalingi (*šokoladas, kosmosas, teleskopas*). A. Pupkis teigia, kad „populiariai aiškinama, kad tarptautiniai žodžiai esantys dažniausiai tam tikri terminai, vartojami keliose ar daugelyje mums artimų kalbų ir turintys jose panašią ar artimą reikšmę (reikšmių sistemą)“ (Pupkis 2005, 251). Tarptautiniai žodžiai yra teiktini svetimžodžiai, todėl šiame darbe jie taip pat nėra išsamiau nagrinėjami.

Antroji svetimžodžių grupė yra neteiktini skoliniai – barbarizmai. Barbarizmai skiriami nuo tarptautinių žodžių, nes tai yra svetimi neigiamos konotacijos žodžiai, bendrinėje kalboje turintys teiktinus, priimtinesnius mūsų kalbai pakaitalus. Kitaip tariant, tai „iš kitų kalbų pasiskolintas žodis ar posakis, akivaizdžiai prieštaraujantis savos kalbos normoms“ (Gaivenis, Keinys 1990, 35). „Jeigu turime ar galime lengvai pasidaryti savą žodį, skolintas jo atitikmuo be jokių nuolaidų vertinamas kaip *barbarizmas* ir kodifikuotoje kalboje toleruotinas tik stilistiškai motyvuotais atvejais“ (Rudaitienė, Vitkauskas 1998, 14–15).

Barbarizmų pavyzdžiai: *baksas* (= *doleris*), *kurtkė* (= *striukė*), *pajalnikas* (= *lituoklis*), *pampersai* (= *sauskelnės*), *marketas* (= *parduotuvė*), *kramtoškė* (= *kramtukė*), *pijokas* (= *girtuoklis*) (Kalbos patarimai, 2005).

Barbarizmai gali turėti ir lietuviškų žodžių dėmenų. Tokie barbarizmai vadinami hibridais. Vieningos nuomonės dėl hibrido apibrėžimo mokslo leidiniuose nėra. Vieni kalbininkai hibridais laiko tuos žodžius, kurie turi iš kitų kalbų pasiskolintų darybos dėmenų (šaknį, priešdėlį, kamieną, priesagą) (Ten pat, 5). Panašiai teigia A. Pupkis, kuris laikosi nuomonės, kad hibridai yra „žodžiai, kurie turi kitų kalbų priešdėlį, priesagą arba vieną sudurtinio žodžio šaknį“ (Pupkis 1980, 106). Tokios nuomonės laikomasi ir šiame darbe analizuojant rastus svetimžodžius. E. Jakaitienė taip pat pabrėžia, kad „galima dvejopa hibrido samprata – platesnė ir siauresnė. Plačiau suprantamais hibridais gali būti laikomi žodžiai, kurių bet kuri dalis (darybos pamatas ar formantas) yra svetimos kilmės, pvz.: a) iš bet kurio skolinio sudaryti žodžiai su įvairiomis lietuviškomis priesagomis; b) iš lietuviškų šaknų su svetimomis darybos priemonėmis sudaryti žodžiai; c) dūriniai su vienu svetimos kilmės dėmeniu [...] Siauriau suprantami hibridai yra tik tie žodžiai, kurie: a) su lietuviškais darybos afiksais ar sudūrimo būdu sudaryti iš svetimybių ir b) su svetimomis darybos priemonėmis sudaryti žodžiai iš lietuviškų šaknų“ (Jakaitienė 2010, 255–256). Hibridais laikomi tokie žodžiai: *pusbliūdis* (= *pusdubenis*), *pletkinti* (= *liežuvauti*), *koreguoklis* (= *taisiklis*), *pramazinti* (= *prašauti*), *išrokavimas* (= *išskaičiavimas*), *videoįrašas* (= *vaizdo įrašas*) (Kalbos patarimai, 2005). Hibridus ir kitus neteiktinus žodžius labai dažnai vartoja visuomenė, jų pasitaiko žiniasklaidoje ir grožinės literatūros kūriniuose.

Šiame magistro darbe plačiau analizuojami barbarizmai, hibridai, makaronizmai, o tyrimas koncentruojamas į tuos svetimų kalbų leksikos ir sintaksės vienetus lietuvių rašytojų grožiniuose tekstuose, kurie, remiantis lietuvių kalbos normomis ir taisyklėmis, nėra teiktini ir privalėtų būti keičiami lietuviškais atitikmenimis. Visi minėtoms grupėms priklausantys žodžiai, žodžių junginiai ir sakiniai darbe apibrėžiami būtent bendru terminu *svetimžodis*. Tai akcentuotina dėl to, kad ir *svetimžodžio* terminas skirtingų autorių apibrėžiamas įvairiai.

L. Vaicekauskienės nuomone, terminas *svetimžodis* labiausiai tinka įvardyti iš kitų kalbų atėjusius žodžius neišskiriant nei senųjų, nei naujųjų skolinių (Vaicekauskienė 2007, 22). Kaip teigia kalbininkė, „synchroniškai vertinant skolinimosi procesą gali būti sunku atskirti kodų kaitą (įterpiamus pavienius neadaptuotus žodžius ar frazes) ir skolinimąsi (leksikalizuotus, bet taip pat neadaptuotus žodžius ar žodžių junginius, citatas, kurių dalis gali turėti adaptuotų variantų). Kitaip sakant, skirtingi skolinimo etapai yra ne vien chronologinės, bet ir kokybinės kategorijos. Kaip tik todėl naujieji skoliniai gali būti pavadinami ir „svetimžodžių“ terminu“ (Vaicekauskienė 2013, 2).

L. Vaicekauskienės minėtas terminas *kodų kaita* (įterpti pavieniai neadaptuoti žodžiai ar frazės) šiame darbe apibrėžiami kaip *makaronizmai* (pranc. *macaronisme*), kurie taip pat priskiriami svetimžodžių grupei ir šiame darbe nagrinėjami išsamiau. Minėta kalbininkė išskiria ne tik kodų kaitą, bet ir „skolinius-citatas, funkcionuojančius kaip keliažodžiai ar vienažodžiai įteisinti terminai arba pseudoterminai, ir žodžių junginius ar atskirus neadaptuotus žodžius, panašius į kodų kaitos atvejus. Mažuma iš jų vartojami dėl referentinių priežasčių, dauguma – stilistiniais sumetimais, kaip gyvesnio ar neformalaus stiliaus žymikliai“ (Ten pat, 10). Autorė pateikia keletą neadaptuotų frazių pavyzdžių (Ten pat, 11):

Audiniai ir siūlai. Extra dydžio drabužiai. „Respublika“ 1999.

*Pristatau žadėtąjį moterišką **must have** sąrašuką.* intern. inf. 2010.

*Taip įsigysi savo garderobo katalogą su geriausiais deriniais. Argi ne **fun**?* „Panelė“ 2006.

Terminas *makaronizmas* daugelyje šaltinių apibrėžiamas skurdokai. Pastaruoju metu lietuvių kalbininkai jo beveik nebevartojo, nors pasaulio literatūros šaltiniuose (ypač čekų, rusų) šis terminas yra dažnai vartojamas. Akivaizdu, kad šiuo terminu apibrėžiami teksto vienetai nedaug tyrinėti:

„*Makaronybė* (1), *makaronizmas* (2) – kitos kalbos žodis ar posakis, vartojamas nepakeista forma, mechaniškai“ (DLKŽ 2012).

Makaronizmas – „Skolinto žodžio arba posakio vartojimas paliekant šiam žodžiui būdingą formą arba tarimą“ (Ожегов 2008, 328).

Meninėje kalboje makaronizmai gali būti veikėjų individualizavimo, pašiepimo, grotesko priemonės.

Apie tai rašo K. Gaivenis ir S. Keinys, kurie *Kalbotyros terminų žodyne* šį terminą paaiškina kiek plačiau: „Kitos kalbos žodis ar žodžių junginys (posakis), nesąmoningai ar sąmoningai įterptas į šnekamąją ar rašomąją kalbą: *Turi klausyti, i ničevo nepodelaješ; Olrait, aš ten būsiu*. Makaronizmais paprastai laikomos gramatiškai ir kitais atžvilgiais neadaptuotos teksto

svetimybės (plg. barbarizmas). Meninėje kalboje jie gali būti veikėjų individualizavimo, pašėpimo, grotesko priemonės“ (Gaivenis, Keinys 1990, 121).

Svarbu plačiau aptarti ir naujuosius skolinius. Leksikologė Evalda Jakaitienė teigia, kad „naujuoju skoliniu laikomas po 1990 metų į lietuvių kalbą atėjęs svetimšaltos kilmės autentiškos ar sulietuvintos rašybos bei morfologijos žodis (*čarteris, dedlains, draiveris, imidžas*), pastovios reikšmės žodžių junginys (*new age, deja vu*), anksčiau vartotas pasikeitusios reikšmės svetimžodis (pavyzdžiui, *marginalas*, dabar turintis reikšmę *nepripažintis*, anksčiau reiškė tik *pastabą parašėję*), arba žodžiu virtusi raidinė santrumpa (*SMS, CD, DVD*)“ (Jakaitienė 2010, 234).

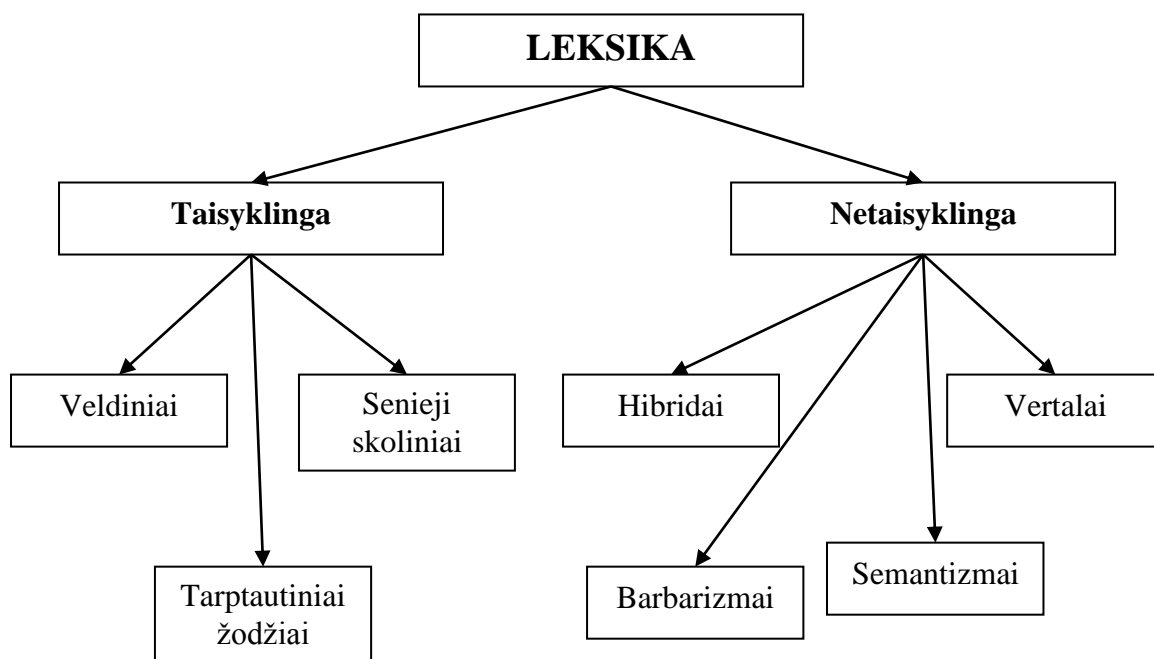
Nors ši skolinių rūšis Lietuvoje atsirado palyginti neseniai, tačiau jie yra aktualūs, nes jų galima aptikti šiuolaikinėje grožinėje literatūroje. Tai Vakarų kalbų, dažniausiai anglų, rečiau vokiečių ar prancūzų, žodžiai, kurių atėjimą į lietuvių kalbą labiausiai skatina globalizacija, technologijų plėtra, demografiniai procesai. Naujieji skoliniai vertinami prieštaringai, nes vieni jų gali būti barbarizmai, stumiantys jau esančius žodžius, o kiti – pakaitalų neturintys, naujus dalykus įvardijantys žodžiai. Tačiau net ir šiuo atveju šių žodžių fonetinė, morfologinė sandara dažniausiai neatitinka lietuvių kalbos normų, o ir grafiškai, fonetiškai ir morfologiškai adaptuoti naujieji skoliniai skamba atgrasiai ir nepuošia kalbos. Šie skoliniai dažniausiai turi neigiamą konotaciją, teršia, silpnina gimtąją kalbą ir turi būti pašalinti ar pakeisti tinkamais pakaitalais, atitikmenimis (žr. Rudaitienė, Vitkauskas 1998, 12–15).

Nors apie naujųjų skolinių atitikmenis knygoje *Naujųjų skolinių atitikmenys: struktūra ir vartoseną* plačiai rašo J. Girčienė, tačiau atitikmenys iki galo neišsprendžia problemos, nes jie ne keičia žalingą svetimžodį, o tik šalia pasiūlo priimtinesnę bendrinei kalbai žodį. Be to, „ne visi vieno skolinio atitikmenys laikytini lygiaverčiais konkurentais: dalis iš jų vertintini kaip vienkartiniai, kartais – stilistiškai motyvuoti kontekstiniai vartosenos variantai“ (Girčienė 2005a, 156). Naujaisiais skoliniais iš dalies gali būti laikomi *neologizmai*, apie kurių ryšį su naujaisiais skoliniais plačiau kalba J. Girčienė straipsnyje *Neologizmų integracija į tekstą* (Girčienė 2005b, 78–82) ir J. Mikelionienė straipsnyje *Šiuolaikiniai metodai kalbos naujovėms tirti* (Mikelionienė 2000, 65–73). Pasak J. Mikelionienės, „naujažodžiais vieni leksikologai laiko neseniai atsiradusius žodžius, kiti neologizmams priskiria tik visiškai naujų sąvokų ir realiųjų žymėjimus, o tretiesiems – tai žodžiai, iki šiol neįregistruoti leksikografų“ (Ten pat, 66).

P. Klimavičius siūlo kitą terminą – *senasis naujasis skolinys*: „Tai – to paties žodžio skirtingų reikšmių įvairialaikio skolinimosi rezultatas“ (Klimavičius 2004, 90). Čia skoliniu tampa jau ne pats žodis, o žodžio reikšmė. Taigi svetimžodžiai apima didelę mūsų žodyno dalį ir pagal skolinimosi pobūdį gali būti ne tik leksiniai, bet ir semantiniai. Todėl, gilinantis į šią

specifinę leksikos dalį, svarbu atkreipti dėmesį į daugelį aspektų. Vertinant svetimžodžių teiktinumą, privalu atsižvelgti ir į jų vartojimo priežastis. Jei grožinės literatūros kūrinyje pavartotas barbarizmas, dar nereiškia, kad autorius yra kalbos kultūros stokojantis žmogus, savo kūriniiais teršiantis kūrinio kalbą.

Minėtinas ir J. Šukio (žr. 2 pav.) konstruktyvus leksikos skirstymo modelis, kuris taip suskirsto leksikos sudėtinės dalis (Šukys 2006, 34–66):

2 pav. Leksikos sudėtinės dalys (J. Šukio skirstymas)

L. Vaicekauskienė savo monografijoje *Naujieji lietuvių kalbos svetimžodžiai* skolininę leksiką suskirsto dar smulkiau:

- **Pagal raišką.** Tiesioginiai (svetimos raiškos žodžiai), netiesioginiai (vertiniai ir semantizmai).
- **Pagal prisitaikymo laipsnį.** Visiškai prisitaikę, iš dalies prisitaikę, neprisitaikę.
- **Pagal kilmę.** Slavizmai, germanizmai ir t. t., pseudoskoliniai (savų kalbos vartotojų padaryti žodžiai pagal svetimų kalbų modelius).
- **Normos požiūriu.** Teiktini, neteiktini.
- **Pagal paplitimą kitose kalbose.** Tarptautiniai (keliose kalbose paplitę skoliniai), netarptautiniai.

- **Pagal vartojimo sritį.** Centrinės vartosenos (vartojami daugelio kalbos vartotojų), periferinės vartosenos (vartojami siauroje, apibrėžtoje srityje).
- **Pagal skolinimosi laiką.** Senieji ir naujieji skoliniai.

(Vaicekauskienė 2007, 17–20).

Skoliniai, ypač anglicizmai, vis aktyviau skverbiasi į mūsų žodyną, todėl reikia ne stengtis nuo jų atsiriboti, bet ieškoti tam tikrų dėsnų ir jų atsiradimo priežasčių. L. Vaicekauskienė pastebi: „sociolingvistai ir kalbos politikos strategai jau porą dešimtmečių kalba apie anglų kalbos naudai besikeičiančią tautinių kalbų padėtį. Nuo didžiąją dalį praėjusio šimtmečio vyravusių skolinių tyrimų pereinama prie naujo anglų kalbos įtakos tyrimų objekto – anglų kalbos vartojimo tam tikrose srityse vietoj tautinės kalbos“ (Vaicekauskienė 2009, 110). Toks spartus naujų skolinių plitimas verčia atidžiau gilintis į svetimžodžių vartojimą ir jį skatinančias priežastis tiek sakytinėje, tiek rašytinėje kalboje.

1.4. Svetimžodžių tekste adaptacija ir skyrimas grafiškai

Būtina aptarti pačių svetimžodžių pateikimą grožiniuose tekstuose. Analizuojamų kūrinių autoriai svetimžodžius linkę pateikti įvairiai. S. Parulskis ir D. Staponkutė juos išskiria grafiškai – pabrėžia jų „kitoniškumą“ pasviru šriftu. M. Katiliškis dažniausiai neskiria svetimžodžių grafiškai. Tiesa, derėtų atsižvelgti į M. Katiliškio romano parašymo laiką. Romano rašymo metu leidyklų galimybės buvo ribotos, nebuvo galimybių kitokiu šriftu skirti svetimžodžių.

L. Vaicekauskienė pastebi, kad „sprendžiant iš NSDB (Naujųjų skolinių duomenų bazė) sukauptų vartosenų duomenų, grafiškai išskirti linkstama tik nedidelę dalį (apie 10 proc.) rašytinių tekstų skolinių. Neskiriamų fiksuota beveik 50 proc., o tokių, kurių grafika įvairuoja, t. y. kurie vartojami tiek išskirti, tiek neišskirti, pažymėta apie 40 proc. (Vaicekauskienė 2013, 6). Tokie svetimžodžių grafinio skyrimo ar neskyrimo ypatumai sufleruoja apie tam tikrą autoriaus nusistatymą, intenciją, jo santykį su kūrinyje vartojama svetimą kalba. Todėl norint suvokti, kodėl buvo pavartotas vienas ar kitas svetimžodis, grafinį skyrimą aptarti būtina.

Dažnai svetimų leksikos vieneto skyrimas grafiškai gali būti traktuojama kaip kalbos purizmo apraiška, autoriaus pripažinimas, kad pavartotas svetimžodis nėra savas, dažnai pažeidžiantis kalbos normas, bet tuo pačiu ir neišvengiamas norint tinkamai aktualizuoti aprašomą situaciją. Svetimžodžio išskyrimas kuriuo nors būdu taip pat gali būti ir savotiška autoriaus gynyba. Neteiktino žodžio ar žodžių junginio išskyrimu grafiškai ieškoma savotiško kompromiso – pavartotas svetimžodis lyg ir pažeidžia kalbos normas, bet kai jis išskiriamas tekste kitokiu šriftu ar kabutėmis, parodomas autoriaus suvokimas, kad svetimžodis yra neteiktinas. Dėl to jis nebegali būti „apkaltintas“ neišmanymu ar grubiu normų nesilaikymu.

J. Girčienė, kalbėdama apie neologizmų vartoseną tekstuose, pastebi: „Galima skirti du pagrindinius vartosenos tradicijos neturinčių leksemų įtraukimo į tekstą būdus: neologizmai išskiriami grafiškai (kabutėmis ar kursyvu) arba (ir) palydimi (meta)lingvistiniais komentarais“ (Girčienė 2005b, 79). Jos teigimu, „išskirtinė grafika gali būti vartojama kaip ženklas adresatui, signalizuojantis apie ypatingą teksto elementą – naują žodį, kurio reikšmė gali būti nežinoma. Neatmestina galimybė išskirtine grafika paryškinti neologizmo teikiamą stilistinį efektą [...]. Komentarų dažnai prireikia norint padėti dekoduoti tekstą – stengiantis paaiškinti adresatui nežinomą neologizmo, ypač skolinto, reikšmę“ (Ten pat, 81).

Metalingvistinius komentarus išsamiai tiria Kazimieras Župerka monografijoje *Metalingvistika: nekalbininkų kalbotyra*. Metakalba, pasak K. Župerkos, yra labai artima

grafiniam kokių nors teksto vienetų skyrimui: „artimesnės metakalbai yra grafinės rašytinio teksto priemonės, pirmiausia kabutės arba kitoks šriftas, išskiriančios kuo nors savitą kalbinę raišką“ (Župerka 2012, 15). Kitais žodžiais, metakalba yra grafinio teksto dalies išskyrimas, pateikiamas žodžiais ir tam tikromis frazėmis. Metalingvistinio komentaro kaip svetimžodžio išskyrimo tekste būdas vertas atskiro dėmesio, todėl nagrinėjamuose tekstuose rasti svetimžodžių pavyzdžiai aptariami ir metalingvistiniu aspektu.

Nagrinėdama leksikos skolinimosi polinkius, L. Vaicekauskienė padaro išvadą, kad „grafinis naujųjų skolinių pateikimas tekste priklauso nuo teksto ir paties skolinio tipo: skolinius dažniau linkstama grafiškai išskirti (kursyvu arba kabutėmis) formalesnių sričių (spaudos ir informacinės interneto dalies) tekstuose, neskirti – komunikacinėje interneto vartosenoje; visuotinai dažniau neskiriami termininę reikšmę, ypač klasikinių kalbų kamienus turinys skoliniai. Vis dėlto apskritai grafinė skolinių raiška rašytiniuose tekstuose įvairuoja ir, manytina, nėra visiškai natūrali dėl oficialiosios norminimo tradicijos reikalavimų, labiau veikiančių kai kurias vartosenos sritis“ (Vaicekauskienė 2013, 27).

Aišku viena – grafinis ar metakalbinis svetimžodžių išskyrimas grožiniuose tekstuose turi ne tik praktinių, bet ir stilistinių požymių. Svetimžodžių vartojimas, jų žymėjimas tekste, autoriaus pastangos svetimžodžius paslėpti arba, priešingai, atkreipti į juos skaitytojo dėmesį dar labiau sustiprina įspūdį, kad svetimžodžiai į grožinį tekstą dažnai nėra įterpti be priežasties ar dėl kalbos normų neišmanymo. Autorius, perteikdamas savo mintis popieriuje, kiekvienu žodžiu nori kažką pasakyti, tereikia sugebėti skaityti „tarp eilučių“, į bendrą visumą apimti aprašomą istoriją, išskirtinius teksto grafinius požymius ir leksinius vienetus, kurių kiekvienas turi savo prasmę ir poveikį skaitytojui.

2. SVETIMŽODŽIŲ VARTOSENĄ M. KATILIŠKIO, S. PARULSKIO IR D. STAPONKUTĖS KŪRINIUOSE

Magistro darbe nagrinėjami lietuvių rašytojų Sigitos Parulskio, Dalios Staponkutės ir Mariaus Katiliškio kūryboje vartojami svetimžodžiai. Iš S. Parulskio romano išrinktos 148 įvairius svetimžodžius turinčios citatos. D. Staponkutės esė rinkinyje rastos 88 citatos, o M. Katiliškio romane – 123 svetimžodžių turintys teksto fragmentai. Daugelyje citatų pavartota daugiau nei vienas svetimžodis.

Kaip jau buvo minėta, terminu *svetimžodžiai* darbe vadinami lietuvių kalbos tekste vartojami nenorminiai žodžiai (barbarizmai, hibridai) ir įterpti svetimos kalbos žodžiai, žodžių junginiai, sakiniai (makaronizmai). Darbe aptariami ir svetimų realių pavadinimai ir vardai, parašyti originalo kalba, kuriuos dėl vartosenos ir grafinio pateikimo panašumų galima šlieti prie makaronizmų.

Renkantis autorius, kurių kūryboje ieškota svetimžodžių, pirmiausia buvo atsižvelgta į paties autoriaus asmeninį santykį su kitakalbių tautų kultūra, svetimos kalbos mokėjimu, daugiakalbyste, tą patvirtinančius gyvenimo faktus. Autorių asmeninė patirtis tiriamu aspektu buvo labai svarbi, nes leido išskirti prielaidą, kad ir jų kūryboje turėtų atsispindėti tam tikri daugiakalbystės aspektai ir problemos, jų požiūris į svetimžodžius.

S. Parulskio kūryba pasirinkta todėl, kad rašytojas augo ir brendo sovietmečiu, lankė tarybinę mokyklą, tarnavo tarybinėje armijoje, kur jam beveik neteko kalbėti lietuviškai, todėl akivaizdu, kad rusų kalbos įtaka buvo neišvengiama ir paliko gilų įspaudą jo pasaulėžiūroje. Tai atsispindi ir kai kuriuose autoriaus kūrinuose.

Vienas tokių kūrinių yra romanas *Trys sekundės dangaus*. Tai pirmasis lietuvių eseisto, poeto, prozininko, vertėjo, dramaturgo, literatūros kritiko, Nacionalinės premijos laureato S. Parulskio romanas, įvertintas ir apdovanotas Lietuvos rašytojų sąjungos premija. Romanas sulaukė didelio pasisekimo Europoje ir jau yra išverstas į vokiečių, italų, lenkų, švedų, slovėnų, makedonų kalbas. Romane pasakojama apie jaunuolį, kuris iš Filologijos fakulteto buvo paimtas į sovietų armijos desantininkų dalinį. Kūrinyje aprašoma sovietinės praeities patirtis, jos poveikis tolesniam gyvenimui po armijos Lietuvoje, klaidžiojimas tarp ne visai malonių praeities prisiminimų ir dabarties, naujų vertybių ir meilės paieškos. Jei skaitysime romaną neatidžiai, paviršutiniškai, S. Parulskio pramaišiu su lietuvių kalba vartojami svetimžodžiai suteikia tik pramogos atspalvį, tačiau mokančiam pastebėti autoriaus paliktus ženklus, romanas atsiveria kaip intelektualų, prasmingų apmąstymų šaltinis. Rašytojas „tikisi atidaus skaitytojo,

pasirengusio skaitymui skirti ne mažiau pastangų nei kurdamas ir tobulindamas tekstą įdėjo rašytojas“ (Bertašavičiūtė, Laukkonen 2010, 190). Į svetimžodžius S. Parulskio tekste neabejotinai reikia pažvelgti atidžiau, ieškoti paslėptų prasių ir gilesnių minties klodų.

Su kitakalbės kultūros „spaudimu“ susidūrė ir prozininkas, vienas žymiausių lietuvių egzodo rašytojų M. Katiliškis. Po Antrojo pasaulinio karo rašytojas pasitraukė iš Lietuvos, persikėlė gyventi į Ameriką, kur turėjo prisitaikyti prie kiekviename žingsnyje sutinkamos anglų kalbos. Pagrindinis jo kūrinų tikslas yra „užkonservuoti, išlaikyti ir užfiksuoti pražuvusią egzistenciją – tai, ko nebėra. Buvusi egzistencija gyva tik rašytojo tradiciniame leksikone. [...] Kai Katiliškis bando parodyti suamerikonėjusį lietuvi, [...] jis pereina į šaržą ir farsą, perkuria Amerikos „auksinių vakarų“ mitą ir jį lietuviškai demitologizuoja“ (Kelertienė 1992, Tekstai.lt [interaktyvus]). Aprašydamas emigranto gyvenimą romane *Pirmadienis Emerald gatvėje* autorius nevengė vartoti anglicizmų, kurie padėjo taip pavaizduoti ir pašiepti tokį „amerikonėjančio“ lietuvi gyvenimą, kokį matė savo akimis. Romane atsiskleidžia kūrybos prieš emigraciją ir kūrybos po emigracijos bruožai. Kūryba Lietuvoje pasižymi peizažiškais kaimo ir gamtos aprašymais, detaliai vaizduojama kaimo žmogaus buitis, tradicijos, žavi sodri kalba. Autoriui žmogus ir žemė yra neatskiriami: „Katiliškis gėrisi gaivališka žmogaus prigimtimi, kurią išbudina pavasario ledonešis ir atvėsina ruduo“ (Kubilius 1996, Tekstai.lt [interaktyvus]). Kūryboje iškilus emigracijos temai, žmogaus ryšys su gamta ir tėvyne ima blėsti: „išeinančio iš tėvynės žmogaus nebegaubia gamta, skleisdama savo motinišką šilumą“ (ten pat). Išėivijoje parašytame romane *Pirmadienis Emerald gatvėje* šis ryšys su gimtine išlikęs tik prisiminimuose, svajonėse kada nors grįžti atgal. Tokios išėivijoje parašyto teksto vietos vis dar spinduliuoja dėmesiu gamtai, kaimui, tradicijoms, tačiau į pirmą planą jau patenka išėivių buities, vargų, abejotinos ir trapios egzistencijos, pašaipaus požiūrio į amerikonėjančią lietuvi akcentai, kur svarbų vaidmenį atlieka įterpiami svetimžodžiai.

Trečioji pasirinkta autorė D. Staponkutė – eseistė, vertėja, humanitarinių mokslų daktarė, studijavo Leningrado universitete, kurį laiką gyveno Anglijoje, o šiuo metu gyvena ir dėsto vertimo teoriją Kipro universitete. Vertėja verčia iš anglų, rusų, graikų, lietuvių kalbų. 2007 m. išleista jos autobiografinių esė knyga *Lietumi prieš saulę* pateko į geriausių 2007 metų knygų sąrašą, o šiame darbe nagrinėjamas D. Staponkutės esė rinkinys *Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odisėja* buvo išrinktas kaip 2014 metų kūrybiškiausia knyga. Knygoje puikiai atsiskleidžia žmogaus, gyvenančio daugiakalbėje bendruomenėje mąstymas, savo paties ir aplinkinių daugiakalbystės suvokimas ir analizavimas, asmens tapatybės klausimas. S. Parulskis apie D. Staponkutę yra pasakęs: „jos eseistikoje opios tėvynės, namų, tapatybės, kalbos problemos... Ji bene pirmoji taip aktualiai, filosofiskai apibendrinama prašneko apie lietuvius

naujuosius emigrantus ir problemas, su kuriomis jie susiduria“ (Parulskis, <http://www.booksfromlithuania.lt/lt/node/10534>).

2.1. Svetimžodžiai M. Katiliškio romane *Pirmadienis Emerald gatvėje*

M. Katiliškio romanas *Pirmadienis Emerald gatvėje* iš kitų nagrinėjamų kūrinių išsiskiria barbarizmų gausa. Jei kitų autorių, ypač D. Staponkutės, kūriniuose daugiausia dominuoja makaronizmai, tai M. Katiliškio romane apie 70 procentų visų svetimžodžių yra barbarizmai. Kitas ryškus skirtumas nuo S. Parulskio ir D. Staponkutės kūrinių – M. Katiliškis neskiria svetimžodžių grafiškai ir kaip nors nesistengia paaiškinti skaitytojui jų reikšmės. Tik keletas pavyzdžių, daugiausia realiųjų pavadinimai ar iškabų užrašai, tekste atskirti kabutėmis: „Gillette“ (MK 53); „Salvation Army“ (MK 35); „Danger“ (MK 111); „General Contractor“ (187) ir kt. Akivaizdu, kad anglų kalbos žodžiai pavadinimuose rašytojui yra įprastas, nepastebimas dalykas, jis lyg ir neįžvelgia jokios kalbos teršimo svetimais žodžiais problemos. Kita vertus, knygoje yra konkrečių skyrių, kuriuose nevertotinų svetimžodžių nerasta visiškai. Tokie skyriai savo kalba labai išsiskiria iš likusio teksto, gerokai „pagardinto“ barbarizmais ir makaronizmais. Šitokia kontrastinga teksto kalba rodo, kad M. Katiliškis pastebi svetimybės kalbos integraciją į gimtąją ir dažnai pašiepia tautiečių pastangas neišsiskirti iš anglakalbės bendruomenės ir parodyti savo pranašumą tarp sava kalba kalbančių tautiečių. Svetimžodžių neskyrimas grafiškai, kaip jau buvo minėta, gali būti aiškinamas, kad tuo metu nebuvo tokio pobūdžio teksto redagavimo tradicijos arba buvo nepakankamos knygų redagavimo ir spausdinimo galimybės, kurios neleido įvairesnio žodžių grafinio vaizdavimo tekste.

Svetimžodžių grafinio išskyrimo iš likusio teksto nebuvimas neleidžia šiuos svetimžodžius aptarti plačiau metakalbiniu aspektu, nes, be grafinio skyrimo, tekste beveik neaptikta ir įprastinių metakalbinių komentarų, kuriuose autorius kaip nors būtų komentavęs vartojamus barbarizmus ar makaronizmus, taip parodydamas savo nuomonę, nusistatymą šių svetimžodžių atžvilgiu. M. Katiliškis tarsi lieka nuošalyje, viską palieka spręsti skaitytojui. Minėti svetimžodžių grafinio žymėjimo ypatumai galėtų būti ironiškas autoriaus žaidimas su skaitytoju, siekiant patikrinti, ar skaitytojas pastebės kalbos klaidas, ar ne. Romane gausu absurdiškai skambančių pokalbių ir sakinių, kurie ironizuoja tokį dviejų ar net daugiau kalbų kratinį. Kaip pavyzdį pateikia šį dviejų moterų dialogą:

„– Si, tai dipi, kurs ant burdo pas Džiovą vienakį.

– Ju rait, misiuke.

– Ale kas jo rankai? Gal eksidentą turėjo?

– Mai gudnis, neklausyk. Ai beč, jis buvo ant forisevent ir faitinos su nigeriais.

– Jie visi tokie. O jų tos leidės, ilgom čiuprynom laik džipsys“ (MK 32).

Didžioji dalis žodžių dialoge – svetimybės (*eksidentas, dipi, si* (angl. *see* – žiūrėk, arba isp. *si* – taip), *ju rait, mai gudnis, ai beč* ir kt.). Tokiu svetimžodžių pertekliumi neabejotinai norima atkreipti skaitytojo dėmesį į anglų kalbos žalą lietuvių kalbai. Autorius atvirai šaiposi iš savo likimo draugų išeivių. Pokalbyje apkalbamas asmuo pavadinamas *dipi*. Šiuo trumpiniu (D. P. – angl. Displaced Persons. Lietuviškai – „išvietintieji asmenys“ („dipukai“)) buvo vadinami išeiviai iš Lietuvos, kurie emigravo į Ameriką po Antrojo pasaulinio karo. „Dipukai“ seniau atvykusiems pirmosios išeivių bangos lietuviams atrodė keistuoliai, nes jų lietuvių kalba, senbuvų nuomone, buvo perdėtai taisyklinga. Romane disonuoja taisyklingos ir svetimžodžių kalbos kontrastas, kuris ir atspindi „senbūvių“ ir „dipukų“ priešpriešą. Autorius tarsi priekaištuoja gimtosios kalbos nesaugojantiems žmonėms ir iš šalies parodo nereikalingais svetimžodžiais užterštą jų kalbą. Štai keletas pavyzdžių, kurie sudaro būtent tokį įspūdį:

„...vyrukas užsitarnavęs gero drinkso“ (MK 29);

„Nusipirko provizijos ir , maišą pasispaudęs pažastin, parsėlino namo“ (MK32);

„Kai vėžimėlį, kai vašmašiną, kai įjungė televiženą, kai ant porčiaus pastatė...“ (MK 33);

„Priekyje įsidega raudonos trafiko šviesos...“ (MK 61);

„Dvi paras jau prasnaudė mano beismonte...“ (MK 71);

„...vaikams ir anūkams kalėdinį prezentą paruošti“ (MK 149);

„Pirmame saliūne ar drugštoryje...“ (MK 155);

„Parašyčiau viską smulkiai, tik vis neprasižadinau prie rašto, o dabartės ant penšeno“ (MK 45).

Tokią anglų kalbos žodžiais prikaišiotą lietuvių išeivių kalbą rodo M. Katiliškis. Identišką situaciją buvo išgyvenusi rašytoja Žemaitė, kuri 1916 m., nuvykusi į JAV, rado panašią lietuvių kalbos situaciją. Žemaitė Amerikos periodo kūriniuose pavaizdavo „realistinį, neišgražintą lietuvių kalbos, tradicijų nykimo vaizdą, buvo pirmoji rašytoja egzodo literatūroje, kuri iškėlė identiteto praradimo grėsmę, ekonominės, socialinės gerovės viršenybę svetimame krašte“ (Tumėnas 2008, 326). M. Katiliškis irgi tarsi sako, kad tarp išeivių vyrauja noras pasipuikuoti prieš tautietį, parodyti savo statusą ir išmanymą. Būtų galima svarstyti, kad ilgą laiką gyvenant kitakalbėje aplinkoje, darosi sunku pereiti iš vienos kalbos-kodo į kitą, galvon pirmiau ateina nebe lietuviški, o angliški žodžiai. Tačiau tuo atveju daugiau turėtų būti vartojama ne barbarizmas, bet makaronizmas, t. y. visiškai nepakeistų svetimų žodžių. Čia dauguma tekste randamų svetimžodžių yra barbarizmai su lietuviškomis galūnėmis: „bartenderis“ (MK 28); „pontiakas“ (MK 71); „indijonas“ (MK 95); „pacifikas“ (MK 161); „papkornai“ (MK 163); „magazinai“ (MK 80). Puikavimasis prieš tautietį anglų kalbos mokėjimu ypač ryškus šiame pavyzdyje: „Oje, aš gaunu seventifaif į valandą, o Čikagoje tu gausi over dalar. Okey. Cigarečių

kartonas doleris ir kvorteris“ (MK 185). Čia vartojami ne tik lietuviškas galūnes turintys barbarizmai „kartonas“ (angl. *carton* – dėžutė) ir „kvorteris“ (angl. *quarter* – ketvirtis dolerio), bet ir makaronizmai „seventifaif“, „over dalar“, „okey“.

Kontrastą taip pat sudaro ir vienas šalia kito vartojami tos pačios kilmės žodžiai taisyklinga forma ir kaip barbarizmas: „ir aš dabartės jau būsiu pusės amžiaus ir treči metai ant penšeno. [...] Pensininkai sliūkioja ir guodžiasi senatve“ (MK 45). Kyla klausimas: jei autorius pavartoja lietuvių kalboje vartotiną priesagos -inink- vedinį iš žodžio *pensija* (pensininkas), kodėl tame pačiame puslapyje nebuvo galima rašyti *pensija* vietoje barbarizmo *penšenas*? Pažvelgus į kontekstą, paaiškėja, kad *penšenas* vartojamas seno žmogaus, iševio kalboje. O taisyklingas žodis atsiranda jau pagrindinio romano veikėjo Beniaus, kuris, kaip jau buvo minėta, kalba taisyklingai, apmąstymuose. Tai dar vienas įrodymas, kad M. Katiliškis svetimžodžius vartoja tikslingai, norėdamas pabrėžti dvikalbystės įtaką gimtajai kalbai.

Barbarizmai M. Katiliškio tekste atlieka ir aktualizuojamąjį vaidmenį. Tokie žodžiai kaip „formenai“ (MK 10); „stiuartai“ (MK 11); „dženitorius“ (MK 15); „marinai“ (42); „hamburgeris“ (MK 53); „taksikabas“ (MK 57); „karpenteris“ (MK 73); „blokas“ (MK 94); „kontraktorius“, „kadilakas“, „linkolnas“ (MK 187); „supervisorius“ (MK 203) ir kt. apibūdina realijas, būdingas amerikietiška kultūrai, suteikia aprašomam amerikietiško gyvenimo paveikslui gyvumo ir realistiškumo. Barbarizmai su anglų kalbos žodžių šaknimis daug ekspresyviau išreiškia nupasakojamą atmosferą. Pavyzdžiui:

„Centrinėse vietose tupėjo rakūnas ir lapė... [...]. Antys, ir ypatingai fazanai...“ (MK 94);

„...šiaušė rakūno ir lapės plaukus“ (MK 96);

„Arizonos vėjas alsuoja stokjardų tvaiku. Skerdyklos nugriautos ir jų vietoje želia žolė“ (MK 42).

Lapė, antys ar net fazanas – gana gerai lietuviui pažįstami gyvūnai, todėl autorius juos ir įvardija lietuviškai. O *rakūnas* (angl. *raccoon* – meškėnas) yra mažai žinomas, Lietuvoje negyvenantis gyvūnas, todėl jis ir pavadinamas svetimžodžiu. Antrajame pavyzdyje *stokjardas* (angl. *stockyard* – aptvaras) nėra labai įprastas reiškinys lietuvių ūkyje, nes tokio tipo galvijų aptvarai būdingi tik Amerikos ūkiams. Atitinkamai *skerdyklos* jau įvardijamos ne anglų kalbos atitikmeniu, nes jos įprastesnės lietuvių kultūrai.

Ne išimtis yra ir barbarizmo „tyneidžeris“ (MK 105) reikšmė. Aprašomoje aplinkoje *paauglys* ir *teenager* buvo suprantami ne visiškai ta pačia reikšme. Autorius taip tarsi nori parodyti, kad skirtingų tautų mentalitetai skiriasi, todėl, atrodo, tos pačios sąvokos gali daug kuo skirtis, todėl skirtingų kalbų žodžių, kaip ir tradicijų, pasaulėžiūros, nederėtų painioti viena su kita.

Beveik visi M. Katiliškio vartoti barbarizmai turi pridėtas lietuviškas galūnes. Tačiau iš grynų nevirtotųjų hibridų buvo rasti tik du pavyzdžiai: *sanavabičius* (MK 10), kuris yra angliškos frazės *son of the bitch* žodžių junginys su lietuviška galūne ir *skačiukas* (MK 51), kurį sudaro angliško žodžio *scotch* junginys su lietuviška priesaga -uk- ir galūne -as.

Makaronizmai romane *Pirmadienis Emerald gatvėje* daugiausia yra ekspresyvūs sušukimai arba formulinės pokalbių frazės. Vienos jų vartojamos taip, kaip rašomos anglų kalba: „O. K.“ (MK 22); „Good luck“ (MK 29); „Say Nick“ (MK 41); „No sir!“ (MK 73); „Okey!“ (MK 84); „Sorry“ (MK 148); „Fain“ (MK 174); „O boy“ (MK 190).

Kitos transkribuojamos pagal jų tartį: „seventifaiť“ (MK 184); „Jes, Sir“ (MK 25); „Orait“ (MK 92); „Džysus Kraist“ (MK 172); „Over dalar. Okey“ (MK 185).

Be užfiksuotų anglų kalbos makaronizmų, tekste yra ir kitų kalbų svetimžodžių, kurie veikėjų kalboje pabrėžia jų tautybę ir ryšį su daugiau nei viena kalba, pavyzdžiui ispanų: „Gracias“ (MK 148); „Gademit. Padre mio“ (MK 167).

Tokie veikėjų šūksniai kaip „Rags and papers!“ (MK 40); „Gevalt! Policija! Gevalt!“ (MK 81) ar dainos nuotrupos „Old McDonald had a farm hio hio ho...“ (MK 96) aktualizuoja gatvėje matomus įvykius, įgarsina joje vykstantį šurmulį. Makaronizmai suteikia realistiškumo atspalvį autoriaus vaizduojamam paveikslui, įrodo, kad aprašomas būtent svetimės šalies gatvės gyvenimas.

Romane dažnai vartojami svetimų realijų pavadinimai taip pat padeda autoriui realistiškai pavaizduoti amerikietiško gyvenimo atmosferą. M. Katiliškis į tekstą daugiausia įterpia užrašų iš lauko reklamų ir įvairių iškabų: „Schlitz“ (MK 29); „KEEP CLEAN“ (MK 16); „For Kings“, „For Queens“ (MK 70); „The fifth wheel“ (MK 205).

Šie ir kiti realijų pavadinimai dažniausiai rašomi originalo kalba, nepridedamos lietuviškos galūnės: „Kopenhagen“ (MK 11); „Beech Nut“ (MK 14); „Juicy fruit“ (MK 17); „Jim Beam“ (MK 21); „Saganaga Trading Post“ (MK 58); „Gillette“ (MK 53).

Tokia tendencija taip pat pastebima ir minint žmonių vardus: „Manuel“, „Jean“ (MK 149); „Helen“, „Davi“ (MK 151).

Rasta tik keletas svetimės kalbos pavadinimų ir vardų, kuriems pridedama lietuviška galūnė: „Winstono Čurčilio“ (MK 96); „Market Parke“ (MK 100); „Amerchedui arba Sargei...“ (MK 113); „Venecueloje“ (MK 161); „Brooklyno tiltas“ (MK 185).

Gatvių ir vietovių pavadinimai romane taip pat vartojami tik originalo kalba: „Maxwell gatvė“ (MK 156); „Cicero avenue“ (MK 22); „Jie perkirto Ashland. Jie artėjo prie Halsted“ (MK 25); „Missouri“ (MK 105); „Town of Lake“ (MK 155); „Vasara Kolorado – žiema Akapulko“ (MK 188); „Washington, D. C.“, „Benton Harbor“ (MK 199).

Pagrindinis veikėjas Benius dialoguose vadinamas „Ben“ (MK 16). Tik tada, kai pasakotojas pereina prie monologo arba įvykių atpasakojimo, vartojamas vardas su lietuviška galūne *Benius*.

M. Katiliškis kai kuriais vardais stengiasi charakterizuoti veikėjus. Pavyzdžiui, „Sarge“ (MK 13) vardas tuo pačiu gali būti ir vardo savininko būdo, pareigų nusakymas (angl. *sarge* – seržantas). Romano veikėjas, vadinamas šiuo vardu, buvo gamyklos pamainos viršininkas griežtai prižiūrėjęs tvarką, todėl vardas atstoja ir pravardę.

Makaronizmai, barbarizmai, realiųjų pavadinimai ir vardai M. Katiliškio romane *Pirmadienis Emereld gatvėje* ne tik aktualizuoja aprašomus įvykius, veikėjus, jų pasaulėžiūrą, bet ir padeda autoriui pavaizduoti lietuvių kalbos žodžių nykimo grėsmes emigrantų kalboje. Šį skirtumą M. Katiliškis atskleidžia per romane aprašytus emigrantų išgyvenimus ir praeities, gyvenimo Lietuvoje vaizdus, kuriuose, kitaip nei Amerikos lietuvių gyvenimo aprašyme, nevertotinų svetimžodžių nėra.

2.2. Svetimžodžiai S. Parulskio romane *Trys sekundės dangaus*

S. Parulskio romane *Trys sekundės dangaus* svetimžodžiai beveik visais atvejais išskirti grafiškai. Romane didžioji dalis svetimžodžių yra iš rusų kalbos. Svetimžodžius autorius skiria pasviru šriftu, kartais prideda dar ir kabutes. Taip autorius tarsi nusibrėžia barjerą tarp svetimybės ir savos kalbos, aiškiai atskiria ir apibėžia ribas tarp savos erdvės ir svetimybės kalbos, nenori per daug glaudžiai susieti šių sferų. Iš grafinio svetimžodžių skyrimo matyti, kad S. Parulskis puikiai suvokia rašant svetimžodžius ir nori tai pabrėžti, parodyti skaitytojui, kad barbarizmai rodo ne autoriaus neišsilavinimą. Kitokiu šriftu išskirti svetimi žodžiai kontrastuoja su likusiu tekstu, aktualizuoja romano pasakotojo ir paties autoriaus asmeninę patirtį, rusų kalbos ir kultūros įtaką jo asmenybei. Tą įrodo romano epizodai, kuriuose pasakotojas panyra į vidinius apmąstymus, prisiminimus jau ne apie armiją. Tokiuose epizoduose svetimžodžių beveik nėra.

Vertinant svetimžodžių grafinį skyrimą metalingvistiniu aspektu, galima teigti, kad pasviru šriftu autorius komentuoja tekste esančius svetimžodžius, suteikia jiems tam tikrą neigiamą, atšiaurumo atspalvį. Pasviras šriftas ar kabutės taip pat padeda akcentuoti svetimą žodžių kilmę. Kai kurie barbarizmai taip pat gali būti aiškinami kaip kalbinės raiškos komentavimas. Pavyzdžiui:

„Pavasariinių dembelių partija buvo išsirikiavusi *place*, didžiulėje rikiuotės pratyboms ir šventinėms iškilmėms skirtoje aikštėje“ (SP 81);

„...šis takas man priminė *vzliotką*, „pakilimo taką“, ilgą, šlykščiomis rantuotomis plytelėmis klotą koridorių kareivinėse [...] iki ryto jis visuomet turi švytėti balsvu pilkumu, visa savo saldfoniška nekaltybe“ (SP 116).

Nors realaus metakalbinio komentaro sakinyje nėra (juo galėtų būt *tai yra, kitaip tariant* ir kt.), tačiau barbarizmo reikšmės aiškinimas čia akivaizdus. Antrajame pavyzdyje metakalbinis barbarizmo aiškinimas yra net dviejų „pakopų“. Pirmiausia *vzliotka* išverčiama į lietuvių kalbą, o vėliau jau aiškinama „pakilimo tako“ reikšmė – kareivinių koridorių, kurių grindis turėdavo per naktį šveisti nusikaltę kareiviai.

Kitas pavyzdys jau turi ir realų metakalbinį komentarą:

„Antroji tiesa, sako jis, susijusi su antruoju tarnybos laikotarpiu, kuris vadinamas *čerepo*, arba *čerepako* periodu...“ (SP 150). Čia metakalbinio komentaro vaidmenį atlieka žodis *vadinamas*. Autorius juo aiškina, kaip sovietų armijoje vadinamas tam tikras tarnybos laikotarpis.

S. Parulskio knygoje *Trys sekundės dangaus* hibridų nebuvo rasta. Barbarizmai – daugiausia rusų kalbos svetimžodžiai lietuviškomis galūnėmis, tokie kaip: „*graždankė*“ (SP 46); „*nariadas*“ (SP 86); „*sviazistai*“ (SP 88); „*svinarnikas*“ (SP 88); „*izvraščensai*“ (SP 91); „*učėbkė*“ (SP 135); „*kaptiorščikas*“ (SP 137); „*čerepas*“, „*čerepakas*“ (SP 150).

Minėti barbarizmai daugiausia vartojami ne dialoguose, bet pasakotojo kalboje, kai atpasakojami patirti įvykiai ar išgyvenimai. Tiesa, barbarizmų pastebimai sumažėja, kai veiksmas persikelia į Lietuvą. Nors pasakotoją kamuoja tarnybos armijoje prisiminimai, tačiau monologuose pasakotojas šiuos prisiminimus perteikia daug švaresne kalba. Tuo S. Parulskis panašus į M. Katiliškį. Abu autoriai geba tikslingai kontroliuoti svetimžodžių kiekį tekste. S. Parulskis tarsi pereina prie tarpinio laipsnio, labiau lietuviškos kalbos, tačiau kartu išlaiko ir aktualizaciją, įspūdį, kad pasakotojo mąstysena ir kalba vis dar paveikta rusiškos aplinkos. Tai tik dar kartą įrodo, kad barbarizmai S. Parulskio tekste turi konkrečią paskirtį – kuo realistiškiau atvaizduoti aprašomą situaciją. Grįžęs į Lietuvą pasakotojas iš pradžių dar nesusivokia, kad pasikeitusi aplinka nebereikalauja kalbėti ir „gyventi“ rusiškai. Praeivį jis užkalbina rusų kalba: „*Vy nieskažitie, skolka sčas vremeni?*“ (SP 10), tačiau vėliau prisiminimai ir įpročiai palaipsniui blanksta, svetimžodžiai kalboje po truputį nyksta.

Tik keletas barbarizmų turi kitų kalbų žodžių pagrindus: „*happy endas*“ (SP 158); „*opelis*“ (SP 50); „*kilerė*“ (SP 89); „*kiborgas*“ (SP 191). Tokie svetimžodžiai šiame darbe nėra laikomi hibridais, nes neturi papildomų darybos afiksų, tik svetimžodžio šaknį ir lietuvišką galūnę. Jie nepriskiriami ir makaronizmams, nes yra adaptuoti, t. y. pridedama lietuviška galūnė. Įdomu, kad tekste visi tokie barbarizmai nėra išskiriami pasviru šriftu, o kai kurie šios rūšies svetimžodžiai neskiriami netgi kabutėmis. Tokį specifiškumą būtų galima aiškinti tuo, kad S. Parulskis tik su rusų kalba ir kultūra turėjo pakankamai ilgą kontaktą, palikusį jo gyvenime ne visai malonių įspūdžių. Rusų kalbos žodžiai knygoje yra grafiškai atskiriami, taip išlaikomas deramas atstumas nuo gimtosios kalbos. Kitų kalbų barbarizmai nėra taip išskiriami ir autoriui-romano veikėjui kelia visiškai kitas, daug blankesnes emocijas.

Kai kurie kiti S. Parulskio romane vartojami barbarizmai taip pat ne visada išskiriami pasviru šriftu: „*maikė*“ (SP 51); „*triusikai*“ (SP 15); „*mentai*“ (SP 53); „*svolačius*“ (SP 87); „*duchai*“ (SP 99); „*stukačius*“ (SP 107); „*zekas*“ (SP 175). Šie barbarizmai taip pat įsilieja į tekstą ir yra mažiau pastebimi, tarsi priimtinesni ir mažiau svetimi pačiam autoriui. Be to, minėti barbarizmai buvo dažnai vartojami ne tik karevių, bet ir civilių kalboje. Makaronizmų ir barbarizmų kupini tarnybos armijoje prisiminimai, pokalbiai su drauge tarnaujančiais kareiviais ar belangės bendrais sudaro priešpriešą su apsišvietusio pasakotojo monologais, pakilia, iškalbinga graikų mitologija ir krikščioniškais vaizdiniais paremta jų kalba. Susidaro įspūdis, kad

minėtieji barbarizmai sušvelnina šį kontrastą ir parodo, kad pasakotojas giliai savyje vis dar slepia sovietmečio patirtį ir negali nuo jos pabėgti. Viename interviu S. Parulskis yra prasitaręs: „Man buvo šokas, grįžęs negalėjau atsigauti gal dvejus metus. Toje armijoje gyvenau kažkokį kitą gyvenimą, tarsi nesusijusį su manimi. Tai sunkiai nusakoma“ (Parulskis 2009, Bernardinai.lt [interaktyvus]). Romane autorius šią sunkiai nusakomą patirtį perteikia sąmoningai vartodamas minimus svetimžodžius.

S. Parulskio romane vartojami ir barbarizmai, kurie įvardija svetimos kultūros aktualijas ir turi svarbesnę reikšmę, priklausančią nuo konteksto, kuriame barbarizmas pavartotas. Tokie svetimžodžiai nepriskiriami toliau darbe aptariamiems svetimų realiųjų pavadinimams ir vardams, nes yra priskiriami barbarizmų grupei dėl turimų lietuviškų galūnių. Šie barbarizmai netektų savo esminės, užslėptos prasmės, aktualizacijos, dažnai jie yra sunkiai išverčiami į lietuvių kalbą, arba neturi tikslų lietuviškų atitikmenų. Tokie barbarizmai: „dembelis“ (SP 42); „praporščikas“ (SP 63); „*zampolitas*“ (SP 80). Aktualizacijos vaidmenį, tam tikrą armijos gyvenimo atspalvį suteikia ir tekste pasitaikantys keiksmožodžiai: „*jebalnikas*“ (SP 88); „*nahui*“ (SP 12); „*ni chuja*“ (SP 12); „*pochui*“ (SP 180); „*pyzdiet*“ (SP 87); „*achujiel*“ (SP 143). Nors tokie žodžiai, atrodo, teršia grožinį kūrinį, tačiau stereotipas, kad nesikeikiantis rusų kareivis – ne kareivis – neleidžia atsisakyti ir keiksmų.

Šios grupės pavyzdys – net kelis kartus romane pavartotas žodis „*telniaška*“ (SP 42). Be abejo, būtų galima versti lietuviškai – „dryžuoti marškinėliai“, tačiau šis pasakymas visiškai nieko nereiškia rusų desantininkui ar jūrų pėstininkui, o barbarizmas „*telniaška*“ iš karto sukelia atitinkamas asociacijas, visiems aišku, kad tai – tradicinė desantininkų ir jūrų pėstininkų uniformos dalis, simbolizuojanti jų išskirtinį kovinį parengimą ir priklausymą tam tikrai grupei.

Armijoje „*bratanu*“ gali būti vadinamas tik tada, kai pereini visus apmokymus ir „ceremonijas“, išsikovoji tam tikrą pagarbos laipsnį, o įprastoje kalboje šis žodis tereiškia „broli“ ar „artimą kaip broli“. Todėl ir epizode, kuriame aprašoma okupacija, pasakotojas įsiveržusį karį vis vadina „bratan“. Taip jis parodo pagarbą, supratimą ir sukelia pasitikėjimo vienas kitu jausmą. Visais atvejais tikroji žodžių prasmė išlieka tik rašant juos originalo kalba ir suvokiant atitinkamą jų kontekstą.

Panašiai vertinami ir šie barbarizmai: „*atbojus*“ (SP 80); „*disbatas*“ (SP 111); „*kaptiorščikas*“ (SP 137); „*voronokas*“ (SP 175). Kai kuriuos realiųjų pavadinimus autorius išverčia, šalia pateikia paaiškinimą, kaip žodis suprantamas aprašomame kontekste: „armijoje juos vadina „*kusokais*“, *kusok* – kąsnis, gabalas, jeigu kąsnis, tai siejasi su tuo, ką galima pavogti, nes praporščikai visuomet ką nors vagia...“ (SP 64). Šį atvejį taip pat galima aiškinti

kaip tam tikrą metakalbos, metakalbinio komentavimo pavyzdį. Autorius šioje citatoje skaitytojui gana išsamiai išaiškina barbarizmo *kusokas* kilmę ir reikšmę.

S. Parulskio romane daugiau nei pusę visų svetimžodžių sudaro makaronizmai. Juos autoriaus dažniausiai atskiria nuo likusio teksto pasviru šriftu, taip norėdamas pabrėžti veikėjų lūpomis ištartų makaronizmo autentiškumą, aprašomo pokalbio aktualumą: „*Nada ekonomit*, sakydavo papūtęs savo nuo tabako parudusius ūsus praporščikas Paramonovas“ (SP 65); „Ji sako, *entschuldigen Sie mich bitte...* ir išeina sukinėti savo rankenėlės...“ (SP 110); „paklaustas numykė: *čai pili*, ir Dermaką tai iš karto sunervino, *a chleb chleb jieli*, šaukė jis prisikišęs Malyginui prie veido. Dialogas „*čai pili*“ ir „*a chleb chleb jieli*“ truko bene pusvalandį...“ (SP 80). Pastarajame pavyzdyje makaronizmai pirmiausia rašomi pasviru šriftu, aktualizuojamas gyvas veikėjų dialogas. Vėliau, kai tos pačios dialogo frazės autoriaus tik perpasakojamos, nebetenkama buvusio aktualumo, reikšmingumo pasakojimui ir pasviras šriftas jau nebenaudojamas. Tačiau grafinio skyrimo visiškai neatsisakoma. Šių frazių svetimumas pabrėžiamas kabutėmis, kurios ne taip krenta skaitytojui į akis. Svarbu pastebėti, kad S. Parulskis, kaip ir M. Katiliškis, makaronizmus daugiausia pateikia transkribuota forma, t. y. kitų kalbų frazės užrašomos ne originaliais, bet lietuvių kalbos rašmenimis.

Makaronizmai labiau išsiskiria ir turi didesnę svetimumo atspalvį nei barbarizmai. Be to, jie išskiria ir aktualizuoja rusakalbių romano veikėjų pokalbius, aiškiai parodo, kad pokalbyje dalyvauja bent vienas kitos tautybės žmogus arba yra kalbama apie svetimas realijas, kurias savos kalbos žodžiais sunku apibūdinti ar išversti. Be to, labai dažnai vartojami necenzūrinės leksikos žodžiai, todėl makaronizmai tam tikra prasme gelbsti nuo jų vertimo:

„...jie mėto mums savo kelnių diržus šaukdami: *viešaities duchi, my paiechali jiebat' vašych bab*, o mes pilni įžūlumo, rėkavome pavymui: *my vašych bab užie vyjiebali...*“ (SP 42);

„*Savsiem apuch ujobiščia, čto, suka, saldat spit, a služba idiot, da?*“ (SP 144);

„*Da chui jievo znajiet, tavarišč zampolit*“ (SP 91);

„*Desantnik – ni chui sabačij*“ (SP 109);

„*Kančaj pyzdiet'*, rusčiai suriaumoja vyriausias Kačegaras...“ (SP 87);

„*Ty što, urod nidajobanyj*, tavęs visa brigada trečia diena ieško...“ (SP 111);

„*Pyzda i menty zdači nidajut*“ (SP 169);

„*Charoš pyzdiet'*, sumurma Foksas, *umčalis na važdienijie*, sako jis“ (SP 145).

Skaitytojui ne visada gali būti malonu skaityti tokius keiksmus ir necenzūrinius žodžius, tačiau S. Parulskis aprašo tarnavimą armijoje tokį, koks jis buvo, be pagražinimų ir nutylėjimų. Šitoks nuoširdus autoriaus atvirumas iškelia aktualizaciją, realios situacijos vaizdavimą į pirmą planą.

Iš konteksto žinoma, kad pagrindinis veikėjas yra lietuvis, tačiau jo pašnekovai, kartu tarnaujantys armijoje, daugiausia yra rusakalbiai, todėl jų žodžius autorius pateikia būtent jų gimtąja kalba, taip kaip juos girdėjo, nes norima sukurti kuo realistiškesnį paveikslą:

„Tamsoje kažkas subraškėjo, sutraškėjo, po to pasigirdo balsas: „*Tut pjanica apravlajjetsa na dirievja*“ (SP 175);

„*Kakaja nibut' svolač stuknula*, sako Fazė, bet sako tai labai atsargiai“ (SP 140);

„Išgirdęs *umčalsia na ačko, urod*, [...] *Upal, atžalsia, ujobiščia...*“ (SP 103);

„*Charošaja rabota*, sako kunigas Foksui, bet pamatęs mano veide turbūt ką nors panašaus į šypsena, vėl rikteli, *čio lybišsia, urod sranyj, krugom! Nagnulsia, ruki vperiot!*“ (SP 144).

Kai autorius pradeda pasakoti abstrakčiau, nutolsta nuo tiesioginių įvykių aprašymo, aktualizacijos laipsnis ima silpnėti ir svetima kalba kalbančių veikėjų žodžiai, kaip jau buvo minėta, išskiriami tik kabutėmis arba verčiami į lietuvių kalbą ir neskiriami visai. Paskutiniame pavyzdyje vienas romano veikėjų, vadinamas kunigu, yra rusakalbis ir jo kalba taip pat užrašoma rusiškai. Tačiau vėliau, kai toje teksto atkarpoje aprašomi įvykiai ir veikėjų įsiau drinimas priblęsta, rašytojas staiga pereina į lietuvių kalbą:

„Atsukti kitą skruostą, sako kunigas, nereiškia leistis talžomam kaip paskutiniam asilui, atsukti kitą skruostą reiškia duoti gražos“ (SP 147).

S. Parulskio romane tokie makaronizmai padeda sukurti specifinę atmosferą, įspūdį, kad viskas vyksta iš tikro, autentiška kalba daug tiksliau charakterizuojami veikėjai, aprašoma aplinka. Pavyzdžiui, pasakodamas apie vieną iš išgyventų sovietinės okupacijos epizodų, S. Parulskis pateikia kareivio komandą rusų kalba:

„*Vsie astajutsia na svajich miestach, dveri na kliuč nizakryvat', budiem lamat*“ (SP 197).

Užrašyta lietuviškai ši komanda taptų stilistiškai neutrali ir skaitytojui nesukeltų atitinkamų asociacijų ar jausmų. Šiuo atveju komanda rusų kalba dar labiau sustiprina svetimumo, priešiško, okupacijos įspūdį. Kita romane net kelis kartus pasikartojanti frazė „*piatsot adin, piatsot dva, piatsot tri*“ (SP 24) tampa romano pavadinimo pagindu. Ši frazė prasminga tampa tik tariama rusų kalba. Tai charakteringa oro desantininkų skaičiuotė, kuri pasako, kada traukti parašiuoto žiedą. Čia svarbi kiekviena sekundės dalis, todėl skaičiuoti reikia būtent rusiškai. Kitaip laikas nesutaps. Taigi kiekvienas makaronizmas romane pavartotas turint konkretų tikslą ir paskirtį.

Ten, kur dialogai rašomi ne tiesiogiai, o atpasakojant, tokių dialogo vertimų į lietuvių kalbą randama ir dažniau. Susidaro įspūdis, kad S. Parulskis veikėjų kalboje atsirenka žodžius ar frazes, kurios yra aktualiausios aprašomai situacijai, tinkamiausios patraukti dėmesį, šokiruoti skaitytoją. Taip akcentuojami svarbiausi dalykai ir aprašomo paveikslo ryškiausios detalės. Tokį

įspūdį suformuojančias frazes autorius palieka išskyręs grafiškai ir neišvertęs jų iš rusų kalbos, kad nesusilpnėtų ar neišnyktų pasakytų žodžių tikroji reikšmė:

„Tepasakė: „*normal'no, boicy, normal'no*“, ir negalėjo nepridurti: „išskyrus geležinkelį, žinoma“ (SP 97).

Makaronizmas „– *Gdie maja ruka, viernitie mnje ruku, svoloči...*“ (SP 13) romane pasikartoja keletą kartų. Tačiau kai tekste tą pačią frazę pasako jau pats pasakotojas, o ne prieš tai kalbėjęs rusas, ji užrašoma lietuviškai ir be grafinio išskyrimo: „– Ėi... ėi... Gražink ranką...“ (SP 15). Tą pačią tendenciją galima įžvelgti romane dažnai vartojamame posakyje „*desantnik niimirajiet, on uchodit v nieba i nievazvraščajietsa*“ (SP 136). Kai ši frazė vartojama rusų kalbos aplinkoje, ji rašoma rusų kalba, tačiau, kai tarnybos armijoje patirtis jau toli praeityje ir veikejas pasineria į vidinius apmąstymus, iš kitos perspektyvos pažvelgia į savo išgyvenimus, posakis rašomas jau lietuviškai, įgauna kiek kitą prasmę, todėl taip pat nebeskiriamas pasviru šriftu ar kabutėmis:

„Desantininkas nemiršta, jis iškeliauja į dangų ir nesugrįžta, šypsodamasis šnabžda man Igoris, ir aš negaliu juo netikėti“ (SP 215).

Be rusų kalbos makaronizmo, romane yra ir frazių vokiečių kalba, kuriomis kreipiamasi į vokiečių tautybės žmones arba persakoma jų kalba:

„*Geben Sie mir bitte Zigarette*, sakau jam...“ (SP 107);

„– *Bier, geben Sie mir bitte*, sakau aš, desantininkas...“ (SP 108);

„Ji sako, *entschuldigen Sie mich bitte...*“ (SP 110).

M. Katiliškio romane išryškėjęs noras pasipuikuoti kitos kalbos (anglų) mokėjimu, priklausymu kokiai nors kitakalbei bendruomenei pastebimas ir S. Parulskio kūrinyje (šiuo atveju ta bendruomenė – tarybinė armija):

„Paklausiau rusiškai, nes mėgstu pigius efektus. *Vy nieskažitie, skolka sčas vremeni?*“ (SP 10).

Išskirtinė romano makaronizmo grupė – posakiai, dainų žodžiai ar komandos kareiviams kita kalba. Jas S. Parulskis taip pat įprastai rašo originalo kalba. Viena iš priežasčių, kodėl, rašoma būtent taip – dauguma šių komandų ar posakių praranda savo tikrąją reikšmę išversti į lietuvių kalbą. Šios frazės išlaiko savo prasmę tik užrašytos ta kalba, kuria ir buvo sukurtos. Pavyzdžiui, romane įterpti dainų žodžiai, išversti į lietuvių kalbą, prarastų savo rimą, dainingumą, ar netgi simboliką:

„*Razluka, ty, razluka,*

Čiūžaja starana!!!

Zakinula ty, suka,

V germanskijie kraja!!!“ (SP 146);

„*My s nieba sinieva, kak uragan, niet vojsk silniejie čiem naš desant...*“ (SP 189);

„...*vstavaj strana agromnaja, vstavaj na smertnyj boj*“ (SP 180).

Arba posakiai, turintys beveik ritualinę prasmę:

„...*desantnik za žizn' dieržitsa 28 stropami*“ (SP 132);

„*Uchadia v nieba, pomni a tiech, kto ždiot tibia na zimlie*“ (SP 134);

„*Desantnik niumurajiet, on uchodit v nieba i nievazvraščajietsa*“ (SP 136).

Pastarieji makaronizmai, išversti į lietuvių kalbą, galbūt neprarastų pagrindinės minties, tačiau šios frazės įprastai vartojamos tik tarp rusų desantininkų ir turi paslėptą, daug gilesnę prasmę nei gali suvokti dauguma paprastų žmonių.

Panašias išvadas galime daryti ir apie šių makaronizmų vartojimo priežastis:

„*De profundis skaudėjo*“ (SP 14); „*Dembelskij krest?*“ (SP 35); „*kusok derma*“ (SP 64); „*na vyživanijie*“ (SP 92); „*umčalsia na ačko*“ (SP 103); „*Polievaja počta*“ (SP 131); „*Bajievuju sigarietu!*“ (SP 144); „*na krokodil*“ (SP 145); „*vospitanijie čerez kalektiv*“ (SP 179).

Visi šie makaronizmai turi potekstę, kuri yra žinoma autoriui, sovietų armijoje tarnavusiems ar su ja kažkiek susijusiems žmonėms. Kai kurie šių makaronizmų rusų kalboje yra savotiški armijos terminai. Pastarųjų makaronizmų išskyrimas pasviru šriftu atkreipia dėmesį tų skaitytojų, kurie puikiai žino šiuos posakius ir įspėja tuos skaitytojus, kurie mažiau išmano apie šių posakių tikrąją prasmę ir gali deramai neįvertinti šių žodžių svarbos be papildomo grafinio išskyrimo.

Romane *Trys sekundės dangaus* tekste yra makaronizmų, kurie patikslina, sukonkretina veikėjo pasakytus žodžius:

„...*išvadino ožiu (čio ustavilsia, kaziol)...*“ (SP 16);

„...*jis man liepė dingti iš akių (ubiraisia s glaz majich)*“ (SP 176);

„...*VDV, vozdušno desantnyje vojska*“ (SP 37).

Autorius tarsi abejoja vertimo tikslumu ir prasmės aiškumu, todėl šalia pateikia frazę originalia kalba. Tokie „paaiškinimai“ gali būti siejami su metakalba. Dauguma S. Parulskio tekste vartotų svetimžodžių yra išskirti grafiškai. Tokiu skyrimu gali būti pasviras šriftas, kabutės arba, kaip matyti iš paskutiniųjų pavyzdžių, skliausteliai. Šitoks žymėjimas rodo tam tikrą autoriaus ar romano veikėjo metakalbinį komentavimą, t. y. vieno ar kito žodžio reikšmės, kilmės aiškinimą, vertinimą arba vertimą į labiau skaitytojui suprantamą kalbą. Kai kuriais atvejais svetimžodžiai komentuojami ir įprastesnių metakalbinių komentarų forma. Tokio kalbinės raiškos komentavimo daugiausia aptinkama svetimų realijų pavadinimuose, kurių reikšmę autorius nori paaiškinti skaitytojui. Pavyzdyje „kančia jį grūdindavo ir sutvirtindavo jo

dvasią (jis taip ir sakydavo – *ja kriepnu dušoj*)“ (SP 118) pasakotojo komentaras pateikiamas skliausteliuose. Anksčiau pasakyti žodžiai čia patvirtinami tiesioginiais to žmogaus, apie kurį kalbama, žodžiais.

Atvirkštinis variantas, kai rusiškos frazės reikšmė aiškinama vertimu į lietuvių kalbą, užfiksuotas pavyzdyje: „pavyzdžiui, jų žaidimas „*venuški*“, kitaip tariant – „strazdanos“ (SP 174).

Kartais svetimų kalbų realijos svetima kalba paaiškinamos jų pavadinimus verčiant ne į lietuvių, bet į kitą pasakotojui svetimą kalbą: „*Tod Kopf*, sakau jam, *Miortvaja Golova...*“ (SP 51). Toks aiškinimo pobūdis gali būti paaiškinamas tuo, kad apie šias realijas kalbama tarp rusakalbių asmenų, todėl nėra prasmės jas paaiškinti verčiant į lietuvių kalbą.

Kitas metakalbinio komentavimo pavyzdys yra autoriaus abejonė dėl svetimos realijos pavadinimo ar pasakymo logiškumo:

„...pusryčiams ir vakarienei turime sauso davinio kvilai kabančiose kuprinėse, kažkodėl vadinamose *viešč-miešok*“ (SP 43);

„...aš dar kartą sušukau, tik kažkodėl vokiškai „*Hände hoch*“, ir Mileris man liepė užsičiaupti“ (SP 96).

Kalbant apie aktualizaciją, reikšmingi ir pavadinimai svetima kalba, atspindintys vietovę, žmonių būdą, įpročius, tautines ypatybes ir t. t. Nuorodos į romane aprašomą laikotarpį yra šie pavadinimai: „The Beatles“; „Sex Pistols“; „ABBA“; „AC/DC“ (SP 8). Tai – užsienio muzikos grupių, kurios sovietmečiu Lietuvoje buvo labai populiarios, pavadinimai. Šie pavadinimai padeda autoriui pavaizduoti sovietų ir vakarų kultūrų priešpriešą.

Sovietmečio dvasią taip pat perteikia „Chvojnoj“ (SP 27); „Viatka-automat“ (SP 170); „Bielyj aist“ (SP 195). Romane yra ginklų ir karinės technikos pavadinimų sutrumpinimų. Prie kai kurių pridedama lietuviška galūnė, tarsi norint suasmeninti pavadinamas realijas: „Uralas“ (SP 86); „AKS-as“ (SP 137); „BTR-as“ (SP 160). Toks suasmeninimas gali būti ne tik dėl lengvesnio tarimo, bet ir kaip nuoroda į tai, kad kariuomenėje geriausias ir patikimiausias kario draugas – jo ginklas, kovinė technika, todėl jiems teikiama didelė reikšmė.

2.3. Svetimžodžiai D. Staponkutės esė rinkinyje

Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odisėja

D. Staponkutės esė rinkinyje *Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odisėja* beveik visi šioje knygoje randami svetimžodžiai gali būti priskiriami tik makaronizmų arba realijų pavadinimų grupėms. Rašytojos kūryboje svetimžodžiai pateikiami pagal stebėtinai griežtą tvarką. Kaip ir S. Parulskio romane, čia svetimų kalbų žodžiai ir frazės išskiriami pasviru šriftu. Makaronizmai iš graikų kalbos užrašomi originalo kalba, šalia pateikiama makaronizmo transkripcija ir vertimas į lietuvių kalbą. Toks kruopštus svetimžodžių pateikimas esė tekste rodo nepaprastą jų svarbą kūrinio turiniui ir kompozicijai. D. Staponkutei svarbu išlaikyti svetimų kultūros dvasią kūrinyje, perteikti ją skaitytojui. Todėl, net ir esant patogiam vertimui į lietuvių kalbą, žodžiai ar frazės graikų kalba paliekami šalia vertimo. Pati autorė, patyrusi vertėja, rašo: „vertimas yra tarsi meilė sapne. Žodžius supranti, tačiau vertimo kalba jie neskamba. Naujos reikšmės tarsi klajoklės ilgai neranda atitiktens tavo kitoniškoje pasaulėjautoje“ (DS 168). Jai svarbu, kad skaitytojas pajustų tą Kipro kultūros „skonį“, kokį jaučia pati rašytoja.

Kiti svetimžodžiai anglų ir rusų kalbomis neverčiami ir netranskribuojami. Iš to galima daryti išvadą, kad autorė mažiau dėmesio skiria „šalutinėms“, mažiau svarbioms kalboms ir tikisi, jog būsimi knygos skaitytojai pakankamai gerai supranta anglų ir rusų kalbas.

Knygoje užfiksuota barbarizmų iš anglų kalbos: *sekretas* (angl. *secret* – paslaptis), *laptopas*, *stringai*, *skaipinti*, *ambientas* (angl. *ambient* – autorės pateiktame kontekste suprantamas kaip instrumentinė, foninė muzika):

„Vaikystėje tokius žaidimus su draugėmis vadindavome *sekretais*. „Nori, parodysiu tau *sekretą?*“ – sakydavome viena kitai.“ (DS 25);

„...norėjo bendrauti tik su pussesere Agne iš Šiaulių, „skaipino“ ir mėgavosi šiauliečių tarne“ (DS 60).

Šie du pavyzdžiai spinduliuoja autorės intencija geraširdiškai pasišaiptyti iš nenorminės vaikų ir paauglių (šiuo atveju savo vaikystės ir dukros) leksikos, pabrėžti jaunimo kalboje „madingus“ barbarizmus.

„Vyras krepšiais perka veidą po čadra slepiančiai savo žmonai neįtikėtinus violetinius stringus“ (DS 138);

„...grasindamas žaisliniu pistoletu pareikalavo jos kuprinės ir laptopo“ (DS 198);

„Tai ne tas pats, kas nuspaudus mygtuką klausytis Mozarto ambiente“ (DS 168);

„...kalba liejasi iš jos sielos ne kaip lengvas ambientas – kaip galinga lava“ (DS 215).

Paskutinis barbarizmas *ambientas* gali būti pateisinamas tuo, kad trumpos sąvokos, nusakančios šio žodžio esmę lietuvių kalboje nėra. Autoriui nieko kito nelieka, tik pasitelkti anglų kalbos žodį.

Barbarizmu, tikėtina, visiškai netyčiniu, gali būti laikoma graikiško žodžio transkripcija:

„Žinoma jei dukra būtų pasakiusi man, būčiau sugalvojusi kokį pateisinimą, bet pasiskundusi *παπάκης*, papakiui (tėčiui), ji sulaukė graikams būdingo pokšto...“ (DS 33). Visame likusiame tekste graikiški žodžiai transkribuojami tiksliai pagal originalą, o šiame pavyzdyje autorė pridėjo transkripcijai lietuvišką linksniu prie šalia einančio veiksmažodžio priderintą galūnę. Tiksliai transkripcija turėtų būti *papakis*.

Tekste rastas ir vienas pavyzdys, kuris galėtų būti priskiriamas hibridų grupei: *Po pauzės amerikietiška allrightniko maniera pridūrė: „Svarbiausia, man niekas nepadėjo“* (DS 145). Tiesa, žodyje *allrightnikas* lietuviška tik galūnė. Hibridą (kurio apytikrė reikšmė turėtų būti *žmogus visada tvirtinantis, kad jam viskas gerai*) sudaro dviejų anglų kalbos žodžių (*all, righth*) junginys, lenkų kalbos priesaga *-nik-*, ir galūnė *-as*.

Taip pat rasta keletas žargono pavyzdžių:

„Kaktusas – už klasės „zubrylą“ (DS 51);

„...*kiprinai* (taip vadiname kipriečius privačiuose lietuvių pokalbiuose) – ne nusikaltėliai, o juokdariai“ (DS 198);

„Žmonės man ir sako: iš kur tą *čiurką* ištraukei?“ (DS 193).

Nors barbarizmų esė rinkinyje nėra daug, tačiau savo poveikį jie turi. Tokie barbarizmai D. Staponkutės kūriniai suteikia gyvumo, aktualumo dabartiniam šių dienų skaitytojui, kasdien susiduriančiam su barbarizmais gyvojoje kalboje.

D. Staponkutės esė rinkinyje makaronizmai atlieka didžiulį vaidmenį vaizduojant „pasaulio piliečio“ mąstymą, pasaulėžiūrą. Makaronizmus rusų ir anglų kalbomis autorė grafiškai pateikia panašiai kaip S. Parulskis. Dauguma frazių svetima kalba rašomos pasviru šriftu. Kabutėmis makaronizmų rašytoja neskiria. Apskritai, kabutėmis žymimi tik keli svetimų realijų pavadinimai, vardai arba populiariais tapę posakiai:

„Tėvas padovanoja jai pakelį keisto prekinio ženklo cigarečių – „Wall Street“ (DS 46);

„Su Patricija susitikome legendiniame Nikosijos moterų sporto klube „Cindy’s Gym“ (DS 46);

„Kartais norisi palyginti mūsų planetą su nutrūktgalvio kaimyno „Porshe“ (DS 127);

„Būtinai reikia pamatyti kitokią – ne „Busho sugadintą“ – šalį“ (DS 94).

Kartais svetimų realijų pavadinimai kaip ir makaronizmai skiriami kitokiu šriftu:

„...*siurbdama* freddo espresso *kavą* vienoje iš Nikosijos Costa Coffee“ (DS 68);

„Kartą vykdamą į Rodo salą per Atėnus prisėdau *Eleftherios Venizelos* oro uosto kavinėje ir užsisakiusi *frappe* kavą ėmiau stebėti pagyvenusį graiką...“ (DS 202);

„Dvidešimt ketveri metai prabėgo man begeriant *cappuccino* toje pačioje kavinėje už namo kampo“ (DS 201);

„Lietuvos debesų nuotrauką vėliau pamačiau jo poezijos knygoje *Silverfaden*“ (DS 189).

Šalių ir miestų pavadinimus, svetimų tautybių žmonių vardus autorė dažnai linkusi sulietuvinti pridėdama lietuvišką galūnę:

„Aš buvau toli nuo Lietuvos, ji – toli nuo Naujojo Džersio“ (DS 88);

„...kaip sako Thomas Sternsas Eliotas...“ (DS 157);

„Džerio namai San Fransiske“ (DS 99).

Tačiau randama ir originalia forma vartojamų vardų, tokių kaip „Federico Fellini“ (DS 108). Iš to galima daryti išvadą, kad vardų rašyme nuoseklumo nėra.

Svetimų realiųjų pavadinimai, vardai sustiprina aprašomos erdvės autentiškumą, kultūrinius savitumus. Pavadinimai išskiriami grafiškai siekiant pabrėžti vienos ar kitos kitakalbės kultūros poveikį pasakotojo identitetui, ryšį su ta šalimi, kurios žodžiai vartojami. Grafinis žymėjimas atlieka metakalbinio komentaro funkcijas, nes tuo autorė parodo, kad šie žodžiai yra svetimi ir neįprasti lietuvių kalbai.

Vartodama makaronizmus D. Staponkutė kiek nuoseklesnė nei prieš tai nagrinėti autoriai. Žodžiai ir frazės ne lietuvių kalba visada žymimi pasviru šriftu. Dėmesį traukia išskirtinis, detalus makaronizmo iš graikų kalbos pateikimas. Štai keletas tokių makaronizmų pavyzdžių:

„*Η μνήμη δεν είναι μνήμη, I mnimi den einai mnima* (atmintis – ne antkapis), kaip sako graikų rašytojas ir Jose Borgeso vertėjas Achileas Kyriakidis“ (DS 44);

„Lietuvis“, – sakau kaimynams. „*Α, χορκανός σου, chorkanos sou* (iš tavo kaimo)“, – atsako tie“ (DS 199);

„Ji visa tai vadino dviem žodžiais: *κρύο και πράσινο, krio če prasino* (šalta ir žalia)“ (DS 49);

„Jai atrodydavau nepakankamai moderni – „atsilikusi“ ir „nuplaukusi“, vadindavo tai graikišku žodžiu: *ονειροπαρμένη, oneiroparmeni* (užsisvajojusi)“ (DS 34).

Autorė neatsisako originaliųjų frazių graikų kalba, taip norėdama išlaikyti autentiškumą ir aktualizuoti situaciją. Tačiau ji suvokia, kad knygos skaitytojais gali ne tik nesuprasti, ką reiškia graikiški žodžiai, bet ir nesugebėti jų perskaityti, todėl šalia pateikia transkripciją lotyniškais rašmenimis ir skliausteliuose užrašo vertimą į lietuvių kalbą.

Anglų ir rusų kalbų makaronizmai išskiriami pasviru šriftu, tačiau jų vertimas nepateikiamas. Anglų ir rusų kalbos žymiai populiareesnės nei graikų, todėl autorė tikisi, kad didžioji dalis skaitytojų supras šių kalbų intarpus lietuvių kalbos tekste:

„Užseniečiams „nieko gero nesiūlo“, tik *big thanks for the aplication*“ (DS 86);

„*You are great, you can achieve anything in your life. [...] I love your stories...* Ir ji giliamintiškai atsiliepdavo: *It's all about the American language. Our words are strong and powerfull*“ (DS 88);

„Atmintyje atsispindi neoninis aludės užrašas *Consumption of alcohol may actually CAUSE pregnancy*“ (DS 184);

„Nemeluokite, – sako vyras, – *вы говорите с прибалтийским акцентом...*“ (DS 184);

„Jai darė įspūdį mano lietuviškumas: *это все-таки Прибалтика*“ (DS 79).

Tekste rasta 10 rusiškų makaronizmų. Susidaro įspūdis, kad anglų ir graikų kalbos, taip pat šiomis kalbomis kalbantys žmonės D. Staponkutei yra artimesni ir priimtinesni. Dažnai sakinio ilgio makaronizmai parodo rašytojos intenciją atkurti dialogų ir aprašomų situacijų originalią formą.

Be ilgesnių frazių, esė rinkinyje yra ir vienažodžių arba labai trumpų makaronizmų:

„Elektra pastebėjo, kad lietuvių kalba yra tikras *puzzle*, galvosūkis“ (DS 40);

„Ant purvino jo lango kažkas nupiešė liūdną *smiley* ir užrašė *wash me* (DS 57);

„...padaro nepakartojamų kadru savo brangia *camera*“ (DS 99).

Tokių makaronizmų vartojimas ne visada gali būti aiškinamas autentiškumo siekimu. Šie makaronizmai labiau yra autorės siekis akcentuoti tokių žodžių svetimumą, ne visada tikslingą jų vartojimą. Jeigu makaronizmą *wash me* galima pateisinti, nes būtent toks buvo užrašas ant lango, tai *smiley* čia negali būti pateisinamas, nes puikiai galėtų būti verčiamas į *šypsnelė*. Kai kuriuos makaronizmus išversti sunkiau, arba išversti jie praranda savo prasmę, pavyzdžiui:

„Kalba liejasi iš jos sielos ne kaip lengvas *ambientas* – kaip galinga lava“ (DS 215);

„Nori atrodyti kaip laisva japonų *anime* herojė“ (DS 23);

„Itališkos komedijos *à la* „Beprotiškai įsimylėjęs“ (DS 75);

„Žingsnis gilyn į kitokį pasaulį veda link naujos savo mito pradžios, dar vienos *tabula rasa*“ (DS 26);

„Priminė tipinę amerikiečių gražuolę su *sassoon* šukuosena“ (DS 88).

Makaronizmų ir barbarizmų skyrimas grafiškai priskiriamas prie tam tikrų metakalbinių komentarų, tačiau D. Staponkutės kūrinys išsiskiria dar ir tuo, kad, skirtingai nei M. Katiliškio ir S. Parulskio romanuose, čia daug dažniau randami akivaizdesni metakalbiniai komentarai,

kalbos raiškos komentavimas. Pavyzdžiui, čia aiškinama makaronizmo kilmė, tos frazės autorius, arba aiškinama remiantis pačiu makaronizmu:

„Kaip Bobas Dylanas, keliaujantis dainius, bylojo: *You don't need weatherman to know which way the wind blows*“ (DS 97);

„*Η μνήμη δεν είναι μνήμα, I mnimi den einai mnima* (atmintis – ne antkapis), kaip sako graikų rašytojas ir Jose Borgeso vertėjas Achileas Kyriakidis“ (DS 44);

„Kildinu dukrų vardus iš lietuviškų Danguolė (*νέφος, nefos* – debesis), ir Gintarė (*ήλεκτρον, ilektron* – gintaras)“ (DS 40);

„Jūs atvykstate Istanbulan, kurio pavadinimas kilęs iš graikiško *εις την Πόλιν, is tin Polin*, – kaip sako graikai, miestan iš didžiosios raidės“ (DS 134);

„Išsisukti nuo savo gyvenimo arba jaustis blogai dėl nežinojimo, anot graikų, nebūtų *φιλότιμο, filotimo* (oru ir garbinga)“ (DS 167);

„Graikiškas *ωραίος, orainos* (gražus) kilęs iš žodžio *ώρα, ora* (valanda)“ (DS 139).

Daugiausia tokių kalbos raiškos komentavimo atvejų randama, kai pateikiami makaronizmai graikų kalba. Kartais graikų kalbos žodžių reikšmes autorė pakomentuoja labai glaustai, centruotai:

„*Φιλότιμο, filotimo* (orumas) – vienas įdomiausių graikiškų žodžių.“ (DS 49);

„*Φωτιά, fotia* (ugnis) Kipre nėra nekaltas žodis“ (DS 56);

„Štai graikai *πεζός, pezos* (banalybe) vadina daugybę mums gerai žinomų reiškinių“ (DS 151);

„Meilė akla, todėl graikai mylimuosius vadina *μάτια μου, matia mou* – akelės mano“ (DS 189).

Aptariant makaronizmus iš graikų kalbos metalingvistiniu aspektu, svarbu atkreipti dėmesį į jau minėtą šių makaronizmų grafinį vaizdavimą. Lietuviško vertimo pateikimas skliausteliuose, ar netgi transkripcija gali būti laikomi savotiškais metakalbiniais komentarais. Juk autorė tiek pasviru šriftu, tiek transkripcija ar vertimu rodo savo nuomonę apie pateikiamus svetimžodžius, vertina juos ir aiškina juos skaitytojams.

IŠVADOS

Magistro darbe buvo atlikta skirtingais laikotarpiais kūrusių rašytojų kūriniuose (Mariaus Katiliškio romane *Pirmadienis Emerald gatvėje* (1993), Sigitos Parulskio romane *Trys sekundės dangaus* (2002), Dalios Staponkutės esė rinkinyje *Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odiseja* (2014)) pavartotų svetimžodžių analizė. Visus užfiksuotus svetimžodžius galima skirstyti į tokias pagrindines grupes: barbarizmai, hibridai, makaronizmai, svetimų realių pavadinimai ir vardai svetimais kalba. Tyrimas parodė:

1. Kalba ir mąstymas yra neatsiejami vienas nuo kito procesai, o santykiai tarp skirtingų kalbų ir daugiakalbystės poveikio žmogaus mąstymui problemos tampa vis aktualesni dėl didėjančio globalumo, tautų maišymosi ir reikalauja išsamesnių tyrimų ir tarpdisciplininio pobūdžio darbų. Psichologų A. Jacikevičiaus, išeivijos JAV letuvių kalbą daugiakalbėje aplinkoje tyrusio A. Norvilo darbai rodo, kad daugiau dėmesio reikia skirti ir psichologiniam aspektui, atsižvelgti į kalbų sistemų sąveiką žmogaus psichikoje.

2. Romane *Pirmadienis Emerald gatvėje* daugiausia vartojami svetimžodžiai iš anglų kalbos. Daugiau negu pusė užfiksuotų svetimžodžių yra barbarizmai. Kitą dalį sudaro svetimų realių pavadinimai ir vardai, užrašyti angliškai. M. Katiliškis neskiria svetimžodžių grafiškai ir plačiau nekomentuoja jų reikšmės. Svetimžodžiais norima atkreipti skaitytojo dėmesį į anglų kalbos žalą lietuvių kalbai, pasišaipyti iš „nešvarios“ išeivių kalbos, papriekaištauti. Barbarizmai M. Katiliškio tekste atlieka ir aktualizuojamąjį vaidmenį, apibūdina realijas, būdingas Amerikos kultūrai, ekspresyviau atpasakoja aprašomus įvykius. Autoriaus svetimžodžių vartojimo tikslumą ir siekį parodyti svetimžodžių neigiamą poveikį gimtajai kalbai atskleidžia ir konkretūs romano skyriai, kuriuose nevertotinių svetimžodžių visai nėra. Šia prasme M. Katiliškis susišaukia su liaudies rašytoja Žemaite, kuri, apsilankiusi JAV ir pamačiusi, kaip ten nutautėja lietuviai, parašė kūrinių, kuriuose aktualizacijos tikslais vartojo daug anglicizmų (Tumėnas).

3. Romane *Trys sekundės dangaus*, kitaip nei M. Katiliškio romane, apie 70 proc. išrinktų svetimžodžių yra makaronizmai. Beveik visi rasti svetimžodžiai – rusiški. S. Parulskio romane *Trys sekundės dangaus* svetimžodžiai beveik visais atvejais išskirti grafiškai. Romane didžioji dalis svetimžodžių yra iš rusų kalbos. Svetimžodžiai dažniausiai tekste skiriami pasviru šriftu, kartais pridedamos ir kabutės. Grafiniu žymėjimu, išskyrimu autorius atskiria ir apibėžia ribas tarp savos erdvės ir svetimų kalbos, parodo, kad puikiai suvokia rašas svetimžodžius ir nori tai pabrėžti, atkreipti skaitytojo dėmesį. Taip pat grafinis skyrimas turi ir metalingvistinių

tikslų: pasviru šriftu autorius komentuoja tekste esančius svetimžodžius, suteikia jiems tam tikrą neigiamą, atšiaurumo atspalvį, akcentuoja svetimą žodžių kilmę. Taip svetimžodžiai kontrastuoja su likusiu tekstu, aktualizuoja romano pasakotojo ir paties autoriaus asmeninę patirtį, rusų kalbos ir kultūros įtaką jo asmenybei. Barbarizmai S. Parulskio tekste padeda realistiškiau atkurti aprašomą situaciją, svetimios kultūros aktualijas, į pirmą planą iškelia aktualizacija, realios situacijos perteikimo autentiškumas. Yra svetimžodžių, vartojamų dėl unikalios, perkeltinės reikšmės, tiksliai neišverčiamų į lietuvių kalbą, pavyzdžiui: *camera obscura*, *bajievaja sigarieta*, *dedovščina* ir kt.

4. D. Staponkutės esė rinkinyje *Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odiseja* beveik visi pavartoti svetimžodžiai gali būti priskiriami tik makaronizmų arba realijų pavadinimų grupėms. Vyrauja graikų, anglų ir rusų kalbų svetimžodžiai. Graikiškus žodžius autorė papildė transkripcija ir vertimu į lietuvių kalbą. Kitų kalbų svetimžodžiai autorės neverčiami ir netranskribuojami. Tekste rasti svetimžodžiai atspindi D. Staponkutės siekį nepiktai pašiepti šiuolaikinius paauglius, kurie vartoja nenorminę, bet labai „madingą“ leksiką, kurioje gausu barbarizmų. Tai ypač svarbu esė žanre. Makaronizmai padeda atspindėti „pasaulio piliečio“ pasaulėžiūrą, sustiprinti aprašomos erdvės autentiškumą, kultūrinius savitumus.

Dauguma frazių svetimais kalba išskiriamos pasviru šriftu. Toks skyrimas gali būti aiškinamas autorės siekiu parodyti skiriamąją ribą tarp gimtosios lietuvių ir kitos kalbos, taip pat noru pabrėžti vienos ar kitos kitakalbės kultūros poveikį pasakotojo identitetui, ryšį su ta šalimi, kurios žodžiai vartojami. Grafinis žymėjimas atlieka ir metakalbinio komentaro funkcijas, nes tuo autorė parodo, kad šie žodžiai yra svetimi ir neįprasti lietuvių kalbai. Be metakalbinio komentaro požymių turinčio grafinio žymėjimo, tekste randami ir akivaizdesni metakalbiniai komentarai, svetimžodžių raiškos komentavimas.

5. Svetimžodžiai įterpiami į kalbą dėl kelių priežasčių: a) „taiklesnio“ žodžio ar žodžių junginio savoje kalboje nerandama; b) skolinių vartojimo motyvą diktuoja svetimios kalbos statusas ir prestižas; c) skolinimosi motyvu tampa poreikis užpildyti „semantines spragas“; d) skolinys gali būti pavartotas ir dėl „neapsižiūrėjimo“, paprasčiausiai pavartojant pirmą į galvą atėjusį žodį (Nevinskaitė).

6. Trijų skirtingu laikotarpiu rašiusių lietuvių autorių tekstuose užfiksuotų svetimžodžių analizė parodė, kad skirtingi laikotarpiai ir su tais laikotarpiais susiję istoriniai faktai skirtingai paveikia ir svetimžodžių vartojimo dėsningumus grožinės literatūros tekstuose. Svetimžodžių analizė padeda geriau perprasti konkretaus laiko situaciją, autoriaus santykį su aprašomu laikotarpiu, leksikos kaitą. Tokie tyrimai ypač svarbūs literatūrologams, kalbininkams (ypač sociolingvistams), psychologams, išsivijos istorijos tyrinėtojams.

ŠALTINIAI

- DS – STAPONKUTĖ, Dalia. *Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odisėja*. Vilnius: Apostrofa, 2014.
- MK – KATILIŠKIS, Marius. *Pirmadienis Emerald gatvėje*. Čikaga: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1993.
- SP – PARULSKIS, Sigitas. *Trys sekundės dangaus*. Vilnius: Baltos lankos, 2002.

LITERATŪRA

1. BAKER, C.; JONES, S. *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*. Clevedon: Multilingual Matters, 1998.
2. BERESNEVIČIŪTĖ, V. Etninės grupės ir socialiniai kalbos aspektai. *Lietuvos etnologija* 5(14), 2005. P. 113–126.
3. BERTAŠAVIČIŪTĖ, R.; LAUKKONĖN, T. Pokalbis apie *Pokalbius su Sigitu Parulskiu*. *Colloquia*, Nr. 24. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010, p. 189–196.
4. CHLOUPEK, J. *Knížka o češtině*. Praha: Odeon. 1974.
5. DLKŽ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
6. EDWARDS, J. Bilingualism and Multilingualism: Some Central Concepts. *The Handbook of Bilingualism and Multilingualism*, Second Edition, 2013. [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-02-26]. Prieiga per internetą: <http://media.johnwiley.com.au/product_data/excerpt/05/14443349/1444334905-77.pdf>.
7. GAIVENIS, K.; KEINYS, S. *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa, 1990.
8. GIRČIENĖ, J. *Naujųjų skolinių atitikmenys: struktūra ir vartoseną*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005a.
9. GIRČIENĖ, J. *Neologizmų integracija į tekstą. Žmogus ir žodis*. 2005b, p. 78–82. [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-02-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/zmogusirzodis/PDF/didaktinelingvistika/2005/girciene.pdf>>.

10. HAMERS, J.; BLANC, M. *Bilinguality and Bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
11. HAUGEN, E. Bilingualism, language contact, and immigrant languages in the United States: A research report. Th. Sebeok (ed.), *Current trends in linguistics*. Paris: Mouton, 1973.
12. JACIKEVIČIUS, A. *Daugiakalbystės psichologija*. Vilnius: Mintis, 1970.
13. JAKAITIENĖ, E. *Leksikologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
14. JAKOBSON, R. Lingvistika ir poetika. *Baltos lankos* 18/19, 2004. P. 5–49.
15. *Kalbos patarimai 4. Leksika: skolinių vartojimas (L 1)*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.
16. KARALIŪNAS, S. *Kalba ir visuomenė: psichologiniai ir komunikaciniai kalbos vartojimo bruožai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 1997.
17. KELERTIENĖ, V. Lietuvių egzodo literatūra 1945–1990: Marius Katiliškis (1992). *Tekstai.lt*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2013-04-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/6762-lietuviu-egzodo-literatura-1945-1990-marius-katiliskis?catid=102%3Ak>>.
18. KLIMAVIČIUS, J. Senieji naujieji skoliniai. *Skoliniai ir bendrinė lietuvių kalba: mokslo straipsnių rinkinys*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2004, p. 90–119.
19. KNIŪKŠTA, P. *Kalbos vartosena ir tvarkyba*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2001.
20. KUBILIUS, V. Egzodo literatūra. Marius Katiliškis (1996). *Tekstai.lt*. [Interaktyvus], [žiūrėta 2013-04-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/6386-vytautas-kubilius-egzodo-literatura-marius-katiliskis-1996.html?catid=102%3Ak>>.
21. MIKELIONIENĖ, J. Šiuolaikiniai metodai kalbos naujovėms tirti. *Darbai ir dienos*. 2000. [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-04-20]. Prieiga per internetą: <<http://donelaitis.vdu.lt/publikacijos/mikelionien.pdf>>.
22. NEVINSKAITĖ, L. Kam reklamai skoliniai? Leksikos skoliniai reklamos tekstuose. *Taikomoji kalbotyra*. 2013–2014a (3). [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-02-20]. Prieiga per internetą: <http://taikomojikalbotyra.lt/wp-content/uploads/2013/12/Nevinskaite_Leksikos_skoliniai_reklamoje.pdf>.
23. NEVINSKAITĖ, L. Daugiakalbė reklama lietuviškuose žurnaluose 1993–2013 metais. *Taikomoji kalbotyra*. 2013–2014b (3). [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://taikomojikalbotyra.lt/wp->

- content/uploads/2014/12/Nevinskaite_Daugiakalbe-reklama-lietuviskuose-zurnaluose-1993-2013.pdf>.
24. NORVILAS, A. *Tauta, kalba ir tapatybė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
 25. PARULSKIS, S. „Kritika“. [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.booksfromlithuania.lt/lt/node/10534>>.
 26. PAVLENKO, A. Bilingualism and Thought. *Handbook of Bilingualism: Psycholinguistic Approaches*. Oxford university press. 2005. p 433–453.
 27. PUPKIS, A. *Kalbos kultūros pagrindai*. Vilnius: Mokslas, 1980.
 28. PUPKIS, A. *Kalbos kultūros studijos*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.
 29. RUDAITIENĖ, V. Lietuvių kalba ir sociokultūriniai veiksniai. *Žmogus ir žodis*. III, 2011, p. 40–49.
 30. RUDAITIENĖ, V.; VITKAUSKAS, V. *Vakarų kalbų naujieji skoliniai*. Vilnius: Enciklopedija, 1998.
 31. ŠERNAS, V. *Glotoedukologija I*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002.
 32. *Sigitas Parulskis: Krauju kvepiantis sniegas*. Bernardinai.lt, 2009. [Interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-10-22-sigitas-parulskis-krauju-kvepiantis-sniegas/33964>>.
 33. STUBBS, M. Language and the mediation of experience: Linguistic representation and cognitive orientation. *The handbook of sociolinguistics*. Oxford: Blackwell. 1997, p. 358-373.
 34. ŠUKYS, J. *Kalbos kultūra visiems*. Kaunas: Šviesa, 2006.
 35. TUMĖNAS, S. Anglicizmai Žemaitės kūryboje: akibrokštas ar realybė. *Acta humanitarica universitatis Saulensis*. T. 6, 2008, p. 322–327.
 36. TUMĖNAS, S. Asmenybių įtaka lietuvių kalbos sklaidai išeivijoje JAV. *Gimtasai kraštas*. 2009. [Interaktyvus], [žiūrėta 2013-03-23]. Prieiga per internetą: <<http://www.ziemgala.lt/lt/metrastis-gimtasai-krastas/gimtasai-krastas-2009/asmenybiu-itaka-lietuviu-kalbos-sklaidai-iseivijoje-jav>>.
 37. VAICEKAUSKIENĖ, L. *Naujieji lietuvių kalbos svetimžodžiai. Kalbos politika ir vartosena*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2007.
 38. VAICEKAUSKIENĖ, L. Postmodernioji dvikalbystė: tautinės kalbos ir anglų kalba reklamoje. *Kalbos kultūra*. T. 82. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2009.
 39. VAICEKAUSKIENĖ, L. Globalioji daugiakalbystės perspektyva: anglų kalbos vieta ir vaidmuo Lietuvos miestų erdvėje. *Miestai ir kalbos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2010. P. 175–203.

40. VAICEKAUSKIENĖ, L. „Skolos bijosi – turtų nepadarysi“. Leksikos skolinimosi poreikiai ir polinkiai 1991–2013 m. rašytiniuose tekstuose. *Taikomoji kalbotyra*. 2013 (3). [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://taikomojikalbotyra.lt/lt/2013/12/skolos-bijosi-turtu-nepadarysi-leksikos-skolinimosi-poreikiai-ir-polinkiai-1991-2013-m-rasytiniuose-tekstuose>>.
41. VALDES, G. „Multilingualism“. [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-04-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.linguisticsociety.org/resource/multilingualism>>.
42. ŽUPERKA, K. *Metalingvistika: nekalbininkų kalbotyra*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2012.
43. WEINREICH, U. *Languages in Contact: Findings and Problems*. New York, 1953.
44. ОЖЕГОВ С. И. *Словарь русского языка*. Москва: Оникс, Мир и Образование, 2008.

Studijų programa – *Lietuvių kalbotyra*.

Vardas, Pavardė – Tomas Pauliuščenka.

Darbo pavadinimas – „Svetimžodžių vartoseną grožiniuose kūrinuose“.

Darbo pavadinimas anglų kalba – “The usage of foreignisms in works of fiction“.

Darbo vadovas – doc. dr. Stasys Tumėnas.

Darbo gynimo data – 2015-06-11.

Pagrindiniai žodžiai: svetimžodžiai, anglicizmai, rusicizmai, makaronizmai, aktualizacija.

Keywords: foreignisms, anglicisms, rusicisms, macaronic language, actualization.

SANTRAUKA

Magistro darbe analizuojami skirtingais laikotarpiais rašiusių lietuvių rašytojų M. Katiliškio, S. Parulskio ir D. Staponkutės kūrinuose vartojami svetimžodžiai. Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti kūrinuose užfiksuotus barbarizmus, makaronizmus ir svetimų realijų pavadinimus, išsiaiškinti, kodėl šie svetimžodžiai vartojami grožiniuose tekstuose, kokį vaidmenį jie atlieka.

M. Katiliškio romane *Pirmadienis Emerald gatvėje*, S. Parulskio romane *Trys sekundės dangaus* ir D. Staponkutės esė rinkinyje *Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odiseja* užfiksuoti svetimžodžiai suskirstyti į kelias grupes: barbarizmai, svetimų realijų pavadinimai ir vardai, makaronizmai.

Šių ne vienu metu rašiusių autorių tekstuose pavartotų svetimžodžių analizė parodė, kad skirtingi laikotarpiai ir su tais laikotarpiais susiję istoriniai faktai skirtingai paveikia ir svetimžodžių vartojimą grožinės literatūros tekstuose. Svetimžodžiai nagrinėtų autorių kūrinuose vartojami ne atsitiktinai, bet motyvuotai, jie padeda rašytojams atkreipti dėmesį į identiteto paieškų problemas, aktualizuoti aprašomus įvykius ar veikėjų dialogus, pagyvina kalbą, skaitytojui sukelia tam tikrų asociacijų, realistiškiau atpasakoja įvykius, nusako svetimą realijas, konkrečios vietovės ir jos žmonių būdą, papročius, išskirtinas tautines ypatybes. Daugeliu atvejų išversti svetimžodžiai prarastą dalį tikrosios prasmės ar stilistinio atspalvio.

Svetimžodžiai ir jų grafinis žymėjimas taip pat turi metakalbinio komentaro požymių, parodo autoriaus požiūrį, nuostatas apie pavartotą svetimžodį ir jo raišką.

SUMMARY

In this master thesis, foreignisms, used by Lithuanian writers – M. Katiliškis, S. Parulskis and D. Staponkutė – who wrote in different periods of time, have been analyzed. The goal of this research – to analyze the barbarisms, macaronic language and foreign realia, that have been noticed, to find out why are these foreign words are being used in works of fiction, what is their role in it.

The foreign words, that have been noticed in M. Katiliškis novel „Pirmadienis Emerald Gatvėje“, S. Parulskis novel „Trys sekundės dangaus“ and D. Staponkutė essay compilation „Iš dviejų renkuosi trečią: mano mažoji odiseja“, have been put into several groups: barbarisms, foreign realia and names, macaronic language.

The analysis of the foreign words, used by these writers from different periods of time, has shown that different time periods and historical facts related to these time periods differently affect the usage of foreign words in works of fiction. The foreign words used in the analyzed works of the writers were not picked randomly, but with a motivation. They help the writers pay attention to the problems of identity search, actualization of described events or character dialogs, enrich the speech, also relates to the reader with certain associations, tells the events more realistically, describes foreign realia, the nature of a specific location and its people, traditions, exclusive national properties. In many cases translated foreign words would lose a part of their true meaning or its stylistic nuances.

Foreign words and their marking also have indications of metalinguistic comments, shows the authors position, attitude towards the used foreign word and its meaning.

PRIEDAI

Prieduose pateikiamos iš rašytojų M. Katiliškio, S. Parulskio ir D. Staponkutės kūrinų išrinktos citatos, kuriose rasti tyrimui aktualūs barbarizmai, hibridai, makaronizmai, vardai ir svetimų realiųjų pavadinimų pavyzdžiai. Citatose esančių svetimžodžių grafinis skyrimas toks, kokį nustatė kūrinių autoriai ar redaktoriai. Tais atvejais, kai autoriai tekste svetimybių kaip nors neišskyrė, priede jos yra pabrauktos. Šalia atskirų sudetingesnių svetimybių skliausteliuose pateikiamas kontekstą atitinkantis aiškinimas arba vertimas į lietuvių kalbą.

Marius Katiliškio romanas *Pirmadienis Emerald gatvėje* (1993)

Eil. Nr.	Citata su nagrinėjamu pavyzdžiu	Psl.
1.	– Tu nenaudojai „ <u>pull out</u> “ (ištraukti)!	10
2.	Unijos <u>stiuartas</u> (ang. <i>steward</i> – ūkvedys), atlėkęs iš kito departamento galo, mosuodamas alyvuotomis pirštinėmis tiesiog <u>formeno</u> (angl. <i>foreman</i> – meistras) panosėje...	10
3.	Kaip jis galėjo susikruvinti, jei nebuvo prikabinatas prie rankos, tu <u>sanavabičiau</u> (angl. <i>son of the bitch</i> – kalės vaikas)?	10
4.	Juodi <u>formeno</u> pirštai neapvaldomai drebėjo ir žiupsnis <u>Kopenhagen</u> , kurį jis ruošėsi sugrūsti burnon, pamažu biro ant žemės.	11
5.	– <u>Džypa</u> (angl. <i>jeep</i> – džipas)! Kuo greičiau <u>džypa</u> ! – ardėsi unijos stiuartas.	11
6.	– <u>Godemit</u> (angl. <i>God damn it</i> – velniai rautų)! Jo kojos tvarkoje!	11
7.	...ir jis gal paskutinis dirbo perstatinėdamas <u>formaciją</u> (angl. <i>formation</i> – išdėstymas)?	12
8.	Jeigu formenas Sarge nebūtų visiškai kvailys [...] iš personalinio <u>ofiso</u> (ang. <i>office</i> – biuras) ir iš unijos?	13
9.	Grižo tėvynėn, pirkto cukrašvendrių plantaciją ir vedė dailią <u>senoritą</u> (isp. <i>senorita</i> – ponija). Jodinėja pabalnotu mulu ir kaimynai žemai nukelia savo <u>sombreras</u> (isp. <i>sombrero</i> – skrybėlė).	14
10.	Dėžutę paspyrė koja ir tuojau griebėsi <u>pokelio</u> „Beech Nut“.	14
11.	...taip ir būtų pasilikęs pastumdėlis <u>pancho</u> (isp. <i>pancho</i> – apibendrintas žmonių grupės pavadinimas) ir skurdęs iki senatvės kertamųjų presų skyriuje.	14

12.	– Mes ne <u>dženitoriai</u> (angl. <i>janitor</i> – durininkas, sargas).	15
13.	Bet mes negalime jaustis kaip <u>stokjarduose</u> (angl. <i>stockyard</i> – laikinas aptvaras skerdžiamiesiems galvijams), kur mėsgaliai ir kraujas.	15
14.	...virš kurios ant stulpo parašyta: KEEP CLEAN (laikyti švarų).	16
15.	„ <u>Rambler station wagon</u> “ (amerikietiško automobilio markė) visuomet parengtyje stovėjo prie durų.	16
16.	– Tai visai neblogai išėjo, <u>Ben</u> .	16
17.	– O, o, tai gerą <u>senjoritį</u> (angl. <i>seniority</i> – darbo stažas) turi.	16
18.	...kai siautė prohibicinė <u>polisija</u> (angl. <i>police</i> – policija).	17
19.	...jis atkišo kaladėlę kramtomosios gumos „ <u>Juicy Fruit</u> “.	17
20.	<u>Munšainą</u> (angl. <i>moonshine</i> – naminė) virė kiekviename name ir gėrė kiekviename name.	17
21.	Tai iš <u>Rosenheide</u> ligoninės Sudetuose...	19
22.	„ <u>Jim Beam</u> “, – aiškiai matėsi parašyta.	21
23.	<u>Superintendantas</u> (angl. <i>superintendent</i> – komendantas) ir dar du, mažiau matomi, rūstūs ir pasipūtę.	21
24.	– <u>O. K.</u> (gerai).	22
25.	Prie <u>Cicero avenue</u> (angl. <i>avenue</i> – gatvė), laukiant šviesų pasikeitimo...	22
26.	– O, o, tu vaizduoji kažin ką, o esi tik <u>lugan</u> ir <u>dipi</u> (angl. <i>Displaced persons</i>)... – Bet nesu <u>polak</u> (lenkas), nei <u>airiš</u> (airis), nei...	24
27.	– <u>Jes, Sir</u> (angl. <i>yes, sir</i> – taip, pone).	25
28.	Jie perkirto <u>Ashland</u> . Jie priėjo <u>Halsted</u> .	25
29.	<u>Rambleris</u> dingio už kampo.	28
30.	Ir <u>bartenderis</u> (angl. <i>bartender</i> – barmenas) pripila ir prieš gerdamas pirmą kartą sumuša į <u>registerį</u> (angl. <i>register</i> – kasos aparatas). Gal tu ir teisus, – sako vyras už baro ir priduria: „ <u>good luck</u> “ (sėkmės).	29
31.	...kad ir prie tos su „ <u>Schlitz</u> “ įkypu užrašu.	29
32.	Ar nematai, kad pardavinėjamas „ <u>Hamms</u> “, alus iš Minesotos, iš mano krašto.	29
33.	...nes vyrukas užsitarnavęs gero <u>drinkso</u> (angl. <i>drink</i> – gėrimas).	29
34.	– <u>Si</u> (isp. <i>si</i> – taip)!	30
35.	...kad nevalia Dievo Kūno priimti kartu su kvepiančia „ <u>Spearmint</u> “.	31
36.	– <u>Si</u> , tai <u>dipi</u> , kurs ant <u>burdo</u> pas Džiovą vienakį. – <u>Ju rait</u> (angl. <i>you right</i> – tu teisi), misiuke. – Ale kas jo rankai? Gal <u>eksidentą</u> (angl. <i>accident</i> – nelaimingas atsitikimas) turėjo? – <u>Mai gudnis</u> (angl. <i>my goodness</i> – dieve mano), neklausyk. <u>Ai beč</u> (angl. <i>I bet</i> –	32

	lažinuosi), jis buvo ant <u>forisevent</u> (angl. <i>forty seven</i> – keturiasdešimt septyni) ir <u>faitinos</u> (angl. <i>fight</i> – muštis) su <u>nigeriais</u> (angl. <i>nigger</i> – negras). – Jie visi tokie. O jų tos <u>leidės</u> (angl. <i>lady</i> – ponija), ilgom čiuprynom <u>laik džipsys</u> (ang. <i>like gipsy</i> – kaip čigonas).	
37.	Nusipirko <u>provizijos</u> (angl. <i>provision</i> – maisto produktai) ir, maišą pasispaudęs pažastin, parsėlino namo.	32
38.	...neatsiduodančios <u>parfumais</u> (angl. <i>perfume</i> – kvepalai) ir prakaitu...	32
39.	Jame rusvo popieriaus maišas su produktais iš <u>departamentinės krautuvės</u> (angl. <i>department store</i> – universalinė parduotuvė).	33
40.	Kai vežimėlį, kai <u>vašmašinę</u> (angl. <i>wash machine</i> – skalbimo mašina), kai įjungė <u>televiženą</u> (angl. <i>television</i> – televizorius), kai ant <u>porčiaus</u> (angl. <i>porch</i> – priėngis) pastatė sulankstomą grebežių...	33
41.	Čia nei „Salvation Army“, nei Doros Brigada.	35
42.	Bet čia ne <u>gazo</u> (angl. <i>gas</i> – dujos) kompanijos paraginimas ir ne jam.	39
43.	– <u>Rags and Papers</u> (skiautės ir popierius)!	40
44.	Jų masė dešimteriopai brangesnė ir jos tik paduok surinkimo <u>jardams</u> (angl. <i>yard</i> – kiemas).	40
45.	Musės turškiasi sukiužintų ir persprogusių <u>tomatų</u> (angl. <i>tomato</i> – pomidoras) masėje [...] braido iki kelių atverto <u>melono</u> (angl. <i>melon</i> – melionas) skiltyje...	41
46.	– <u>Say Nick</u> (sakyk, Nikai), kada tu atidarysi restoraną?	41
47.	Tiek daug <u>airišių</u> ir <u>paliokų</u> ir jie visi girtuokliai ir <u>buomai</u> (angl. <i>bum</i> – benamis).	41
48.	Ar jis nelankė mokyklos ir netarnavo <u>marinuose</u> (angl. <i>marine</i> – jūrų pėstininkas)...	42
49.	Arizonos vėjas alsuoja <u>stokjardų</u> tvaiku.	42
50.	Su <u>frendais</u> (angl. <i>friend</i> – draugas) ar su šunimi?	42
51.	Salados (angl. <i>salad</i> – salotos) dubuo su traškiomis mažomis žuvytėmis, citrina ir alyva...	43
52.	Šunų nemėgsta <u>buomai</u> ir <u>vagabundos</u> (angl. <i>vagabond</i> – valkata).	43
53.	...ir įvaro <u>ulcierius</u> (angl. <i>ulcer</i> – opa) vienuolynų perdėtiniam...	44
54.	Lietuvoje nieko nebuvo – nei <u>televiženo</u> , nei <u>reidijos</u> (angl. <i>radio</i> – radijas), anei <u>ormobilų</u> .	44
55.	Kai <u>mainas</u> (angl. <i>main</i> – pagrindinis) uždarė <u>Pensylvanijoje</u> , geri <u>prentai</u> partraukė į Čikagą ir įtaisė <u>stokjarduose</u> .	45
56.	...o kaip dabartės ant <u>penšeno</u> (angl. <i>pension</i> – pensija), tai ir nebeužviežu su svetimais.	45
57.	Konjako, burbono, <u>skačiuko</u> (angl. <i>scotch</i> – škotiškas viskis) su atitinkamu kiekiu	51

	skysčių nuplovimui.	
58.	Užkandinėje suvalgė porą <u>hamburgerių</u> (angl. <i>hamburger</i> – mėšainis) ir išgėrė kavos.	53
59.	Nebūtinai prisiryti tablečių, nebūtinai pasiimti iš spintelės „ <u>Gillete</u> “...	53
60.	...po truputį pasirėmę ant sniegui kasti <u>aliuminijaus</u> (angl. <i>aluminium</i> – aliuminis) prietaisų.	57
61.	Ji pasišaukė <u>taksikabą</u> (angl. <i>taxi cab</i> – taksi) ir tokiu būdu galėjo apleisti namus.	57
62.	Pundelis raktų žiedo vėrinyje, su inicialais ir odiniu suvenyru – „ <u>Saranaga Trading Post</u> “.	58
63.	Velniai žino, kiek besukrausi iš pensininko <u>aplikacijos</u> (angl. <i>application</i> – taikymas, paraiška).	60
64.	Priekyje įsideda raudonos <u>trafiko</u> (angl. <i>traffic</i> – eismas) šviesos...	61
65.	– Ar nebūsi iš <u>Union</u> ? – Ne. – Tai greičiausiai iš <u>Lituanikos</u> ?	67
66.	– Ko tamstai? – Kokios nors <u>brendės</u> (angl. <i>brandy</i> – brendis).	67
67.	Žmona pasakė, kad jis gali eiti kur nori, nes tokio <u>burdingeriaus</u> nepageidaujanti.	70
68.	...apšviestais „ <u>For Kings</u> “ ir „ <u>For Queens</u> “ parašais.	70
69.	Visas ubages išgraibstė <u>dypai</u> (angl. <i>Displaced persons</i>).	70
70.	<u>Pontiakas</u> (angl. <i>Pontiac</i> – automobilio markė) kaip eržilas treigys pastatytas po langais...	71
71.	Dvi paras jau prasnaudė mano <u>beismonte</u> (angl. <i>basement</i> – rūsys) ant tuščių alaus dėžių.	71
72.	Ir neapleisiu nelaimėje. <u>No sir</u> (ne, sere)!	73
73.	Pirmos rūšies <u>karpenteris</u> (angl. <i>carpenter</i> – dailidė).	73
74.	Ir neatspėsi kokį kelią jis sukūrė iki įsitašė už baro <u>Bridgeporte</u> .	75
75.	Noragas griebė naują <u>Asbacho</u> butelį...	76
76.	Jam nepatiko <u>San Paulis</u> ...	78
77.	Noragas ištraukė vienu rankos grybšniu „ <u>Players</u> “ ir „ <u>Navy Cut</u> “.	80
78.	– <u>Gevalt</u> (hebrajų, jidiš kalbų žodis reiškiantis pagalbos šauksmą)! Policija! <u>Gevalt!</u>	81
79.	– <u>Okey</u> (sutinku)!	84
80.	Imtų ir sutvarkytų tą <u>blestvą</u> (keiksmazodis)...	84
81.	– <u>You</u> (tu)... – spjovė apkramtytą cigaretę anglų kareivis...	85
82.	– <u>Orait</u> (angl. <i>all right</i> – viskas gerai), – pasigirdo iš po užsmauktos	92

	geležinkieliečio kepurės.	
83.	Centrinėse vietose tupėjo <u>rakūnas</u> (angl. <i>raccoon</i> – meškėnas) ir lapė [...] iš <u>Wisconsino</u> girių...	94
84.	Sako tai buvę <u>indijonų</u> (angl. <i>indian</i> – indėnas) ginklai ir įrankiai.	95
85.	Dabartės Mahanojaus <u>mainerių</u> (angl. <i>miner</i> – šachtininkas) polka.	96
86.	<u>Old McDonald had a farm hio hio ho...</u> “	96
87.	O dabarties Mahanojaus <u>mainerių valcierius</u> (valsas), išgrajytas keturių <u>pysių</u> (angl. <i>piece</i> – dalis) <u>orkestros</u> (angl. <i>orchestra</i> – orkestras).	97
88.	<u>Market Parke</u> , antrame aukšte puiki dvivietė lova.	100
89.	– Kas jie? – <u>Tyneidžeriai</u> (angl. <i>teenager</i> – paauglys).	105
90.	O geriausia įsikabinti į prekinį traukinį ir saulei patekėjus pabusti kur nors <u>Missouri</u> ... (valstijos pavadinimas).	105
91.	...kurį visumoje užpildė tarnyba <u>Speer</u> legione...	107
92.	Dar po metų jis įstojo į <u>Darmstadto Technische Hochschule</u> .	108
93.	– Už viską, – abejingai numetė <u>Steve</u> .	110
94.	...su simpatinga kaukole centre ir po jos kryžmai sudėtais staibikauliais ir grėsmingai kruvinu – „ <u>Danger!</u> “ (pavojus).	111
95.	...net negriško džiaz, net <u>rock and roll</u> (muzikos stilius)...	113
96.	...bet įsigijusį <u>haciendą</u> (isp. <i>hacienda</i> – sodyba) <u>Portorikoje</u> .	113
97.	Medžiagų tiekėjai jau buvo nusiėmę ir grūdosi prie <u>kafeterijos</u> (kavinė).	125
98.	Tada galėsi jodinėti ir gąsdinti svetą, bet ar daug atsiras tokių <u>kovbojų</u> (angl. <i>cowboy</i> – kaubojus)?	137
99.	– <u>Sorry</u> (atsiprašau). Paskolink dešimtuką kavai, atiduosiu penktadienį. Jis sugraibė ketvirtį. – Ar turi gražos? – jei turėčiau, neprašyčiau <u>daimo</u> (angl. <i>dime</i> – dešimties centų moneta). – Pasiimk ir pyragaitį. – <u>Gracias</u> (isp. dėkoju). Aš neužmiršiu.	148
100.	Dieve, joms padėk kuo gausesnį savo vaikams ir anūkams kalėdinį <u>prezentą</u> (angl. <i>present</i> – dovana) paruošti.	149
101.	– <u>Good luck</u> (angl. sėkmės), – džiūgauja patenkintas <u>Davi</u> .	152
102.	<u>Transistorinių</u> (angl. <i>transistor</i> – tranzistorius) radijėlių, menkai didesnių už cigarečių pokelį.	155
103.	Lenkas iš <u>Town of Lake</u> kaip sykis ant suolo išsidėstė savo krautuvelę.	155
104.	Pirmame saliūne ar <u>drugštorije</u> (angl. <i>drugstore</i> – vaistinė) tai tikrai negausi...	155

105.	<u>O sey</u> (angl. <i>o, see</i> – pažiūrėk!) Juk naktį prisnigo.	159
106.	Karą jis praleido Venecueloje, saugant naftos šaltinius ir <u>rafinerijas</u> (angl. <i>refinery</i> – rafinavimo fabrikas).	161
107.	<u>Padre mio</u> (isp. tėve mano) – jie visi pramoko ispaniškai [...] Jie įprato laikytis kreoliškos patirties – <u>manjana</u> (isp. rytoj). <u>Pacifikas</u> (angl. <i>Pacific</i> – Ramusis vandenynas), Europa, Normandija...	161
108.	Gyvais ar <u>papkornų</u> (angl. <i>popcorn</i> – spragėsis) pavidale...	163
109.	...traukia vėžimėlį, nelyginant <u>italijono</u> (angl. <i>italian</i> – italas) mulas...	165
110.	Rudenį stosių į <u>High school</u> (angl. aukštoji mokykla)...	170
111.	<u>Džyzus kraist</u> (angl. <i>Jesus Christ</i> – Dieve mano), – nugriežė dantį Džiovas, susirankiojęs <u>penus</u> (angl. <i>penny</i> – centas), <u>nikelius</u> (angl. <i>nickel</i> – penkių centų moneta) ir <u>daimus</u> (angl. <i>dime</i> – dešimties centų moneta).	172
112.	– <u>Fain</u> (angl. gerai). Tu gausi išgerti...	174
113.	Ne, ne, ne taip mums rašė <u>magazinai</u> (angl. <i>magazine</i> – žurnalas).	180
114.	Dėdė gyveno Amerikoje, dėdė nepripažino <u>prohibišen</u> (angl. <i>prohibition</i> – draudimas).	180
115.	<u>Pepsi Cola</u> su <u>Bourbonwhiskey</u> visiškai neblogai.	185
116.	<u>Oje</u> (o taip), aš gaunu <u>seventifaiif</u> (angl. <i>seventy five</i> – septinasdešimt penki) į valandą, o Čikagoje tu gausi <u>over dalar</u> (angl. <i>over dolar</i> – virš dolerio). <u>Okey</u> . Cigarečių <u>kartonas</u> (angl. <i>carton</i> – dėžutė) doleris ir <u>kvorteris</u> (angl. <i>quarter</i> – ketvirtis).	185
117.	– Šiuo metu geriausiai vferčiasi <u>kontraktoriai</u> (angl. <i>contractor</i> – rangovas).	187
118.	Tu beveik inžinierius ir drąsiai galėtum prie “ <u>General Contractor</u> “ pridėti...	187
119.	Skonio reikalas, ar <u>kadilakas</u> (angl. <i>Cadillac</i> – automobilio markė) ar <u>linkolnas</u> (angl. <i>Lincoln</i> – automobilio markė), ar <u>Mercedes Benz</u> .	187
120.	Ją paliesti išdrįsta tik puslaukinis <u>hillbilly</u> iš <u>Kentucky</u> .	190
121.	<u>O boy</u> (angl. o berniuk, vaiki), šūktelėjo senis, lipęs iš paskos.	190
122.	...vietoje “ <u>bock beer</u> “ jie gerdavo sulą.	197
123.	– Mūsų bosai, direktoriai, <u>supervaisoriai</u> (angl. <i>supervisor</i> – vadovas).	203

Sigito Parulskio romanas *Trys sekundės dangaus* (2002)

1.	Kartai, kuri pavėlavo tapti hipiais, kuriai „The Beatles“ muzika per saldi [...], o „Sex Pistols“ jai tepriminė erzinantį triukšmą. [...] patikėjo „ABBA“ pasiūlytu gyvenimo modeliu [...], kurios neįstengė sugriauti nei „AC/DC“ pjūklai, nei <u>Johno Lenono</u> kraujas.	8
2.	Paklausiau rusiškai, nes mėgstu pigius efektus. <u>Vy nieskažitie, skolka sčas vremeni</u> (rus. ar negalite pasakyti, koks dabar laikas)?	10
3.	...tuštumos nusakymas – <u>nahui</u> (rus. keiksmas) toks gyvenimas...	12
4.	...jog tai mano karta spokso į jūrą ir <u>ni chuja</u> (rus. Keiksmažodis, reiškiantis netiesą, nè už ką) nemato.	12
5.	– <u>Gdie maja ruka, viernitie mnie ruku, svoloči</u> , – buvo pirmieji garsai [...] automatiškai pakartojau: <u>gdie maja ruka... svoloči</u> .	13
6.	...o mes kvailiai, bet nenugalimi, <u>my s nieba sinieva, kak uragan, niet voisk silnieje</u> (rus. mes iš žydro dangaus, nėra stipresnių pajėgų)...	13
7.	– <u>Gdie maja ruka... ruku... ruku...</u> – vel pasigirdo iš kapo...	14
8.	...ir iš vidaus, iš gilumos, <u>de profundis</u> (lot. iš gelmių) skaudėjo, nes išorėje viskas apmirę, tik prakeiktai gręžia galvą.	14
9.	Tame kampe gulėjo dar vienas kūnas, kažkoks padaras šeimyniniais <u>triusikais</u> (žarg. apatinės kelnaitės) ir <u>maike</u> (žarg. marškinėliai)...	15
10.	– <u>Pit'</u> (rus. gerti), – suvaitojo berankis. – <u>Vadyyy</u> (rus. vandens)... Po to pažvelgė į mane, išvadino ožiu (<u>čio ustavilsia, kaziol</u> (rus. ko spoksai ožy)) ir vėl ėmė progiesmiu samprotauti apie prarastą ranką.	16
11.	Reikia skaičiuoti triženkliais skaičiais – <u>piatsot adin, piatsot dva, piatsot tri</u> , o tada jau plėšti.	24
12.	...dosniai girdė <u>homo sovieticus</u> atstovus.	26
13.	Jis pasistatė ant stalo diktofoną „Sony“, butelį „Gordon Gyn“...	26
14.	...burnoj atsiranda geriamo šampūno „Chvojnoj“ skonis.	27
15.	Supykęs jis mane išvadino post- arba <u>homosovietiku</u> ...	28
16.	...į mane jau atleikia granata, paleista iš pėstininkams naikinti skirto rankinio granatsvaidžio „Mucha“...	30
17.	...nusibaigdavau kokteiliu, degradų vadinamu „Mucha-du“...	31
18.	...įsižeidęs šūktelėjau: – <u>Pyzda s užami!</u> (rus. keiksmas)	35
19.	– Afganas? <u>Dembelskij krest</u> (rus. dembelio kryžius)?	35

20.	Po piešiniu didžiosiomis rusiškomis raidėmis išbadyta <u>VDV, vozdušno desantnyje vojska</u> (rus. oro desanto pajėgos).	37
21.	...jie mėtu mums savo kelnių diržus šaukdami: <u>viešaities duchi, my paiechali jiebat' vašych bab</u> , o mes, pilni įžūlumo, rėkavome jiems pavymui: <u>my vašych bab užie vyjiebali...</u>	42
22.	Mūsų entuziamo neatvėsino netgi <u>dembeliai</u> (žarg. pavadinantis tarnybą baigiantį karį)...	42
23.	...akiplėšiškai atviromis krūtinėmis, kurias puošė melsvais ir baltais dryžiais dažyta <u>telniaška</u> (žarg. dryžuoti jūreiviški marškinėliai)...	42
24.	...pusryčiams ir vakarienei turime sauso davinio kvailai kabančiose kuprinėse, kažkodėl vadinamose <u>viešč-miešok</u> (rus. daiktų krepšys).	43
25.	Atėjo gal penkiese ir išsivedė jį, penki šlykštūs <u>čiūrkos</u> (žarg. pietietis, tamsesnio gymio, siauresnių akių žmogus)...	44
26.	<u>Pyzda ruliū</u> (rus. keiksmazodis), pasigirsta Viktoro balsas [...] panašus į žemės drebėjimą <u>Los Andžele</u> ...	45
27.	Teisingai, čia, <u>graždankėj</u> (rus. civiliniame gyvenime), jis atrodo kvailai...	46
28.	...tik dėl to pasakojau, kad <u>atsipistų</u> (keiksmazodis), o jis ne...	48
29.	<u>Zoja Kosmodemjanskaja</u> , išprotėjusi mergšė...	49
30.	Mano automobilis, penkiolikos metų senumo „Opelis“ (automobilio markė)...	50
31.	<u>Tod Kopf</u> , sakau jam, <u>Miortvaja Golova</u> (rus. mirties valdovas), <u>SS</u> (vok. trumpinys <u>Schutzstaffel</u> – apsaugos rinktinė) tokių kaukolių irgi prigamindavo...	51
32.	Matau galinio vaizdo veidrodėlyje artėjantį juodą <u>BMW</u> .	51
33.	...tvirtai suspaudęs dešinę ranką žiedą, skaičiuoju <u>piatsotadinpiatsotdvapiatsot...</u>	58
34.	...pro mano gultą ką tik prasvyravo <u>praporščikas</u> (rus. Rusijos armijos karinis laipsnis) Paramonovas, šūdo gabalas.	63
35.	Armijoje juos vadina „kusokais“, <u>kusok</u> – <u>kąsnis, gabalas</u> [...] kurio koncentracija <u>kaptiorkoje</u> (rus. rūkykla) (ten viskas – bent jau paradinės uniformos ir naujos milinės tikrai – kybo kaip rūkykloje, ten nuolat prirūkyta ir nuolat geriama)... [...] <u>kusok dierma</u> (rus. mėšlo gabalas), nes kol kas dar nesi atlikęs nė vieno šuolio...	64
36.	...juodai pavydi visi <u>čmyriūgos</u> , tie, kurių antpečiai juodi arba raudoni...	64
37.	<u>Nada ekonomit</u> (rus. reikia taupyti), sakydavo papūtęs savo nuo tabako parudusius ūsus <u>praporščikas</u> ...	65
38.	Rado jį ištiškusį, bet į šalį išdidžiai atmestoje dešinėje rankoje <u>praporas</u> (rus. praporščiko trumpinys) Paramonovas laikė...	65
39.	...subaubia į ausį: „Pašol!“ <u>Blet'</u> , kodėl aš pirmas, giliai viduje nustembu...	68
40.	...daugelis tvirtina, jog čia esąs jų <u>faterlandas</u> (angl. <u>fatherland</u> – tėvynė)...	75

41.	...svajojom apie <i>graždanke</i> , bet štai šitaip palikti savo <u>AKS'ą</u> (rus. trumpinys <i>автомат Калашиникова складной</i> – sulenkiamas Kalašnikovo automatas), savo parašiotą ir malonumus...	80
42.	Ir dabar, jau po <i>atbojaus</i> (rus. komanda ilsėtis), iš kampo [...] to paties, kur <i>placo</i> (rus. rikiuotės aikštė) gale. [...] kai Malyginą <i>zampolitas</i> (rus. žmogus atsakingas už karių kovinę dvasią ir ideologiją) išsivedė už tvoros...	80
43.	...neišsikapstęs iš <i>čados</i> (žarg. žemiausio sluoksnio, labiausiai išnaudojami kariai) statuso, paklaustas numykė; <i>čai pili</i> (rus. arbatą gėrėm), ir Deamaką tai iš karto sunervino, <i>a chleb chleb jieli</i> , šaukė jis...	80
44.	...o skiemenis, <i>pupupulimiot</i> , sako Dermakas, kukukulkosvaidis, išsiverčiu sau mintyse...	81
45.	...bet visiems aišku, kad <i>nedabityjie fašisty</i> (rus. nepribaigti fašistai) šaudė į beginklius...	81
46.	<i>Nipizdi</i> (keiksmazodis, nemeluok), atsiliepia <u>Raskazas</u> , gavęs tokią pravardę ne dėl pasakotojo savybių [...] Liocha juokiasi, nes jis juokiasi visą laiką, <i>Tod Kopf</i> , sako Liocha, <i>Miortvaja Galava</i> ...	82
47.	Raskazas nesiginčija, <i>zioma</i> iš pirmo bataliono pasakojo...	82
48.	...o pro burną, šnypšdamas <i>tod Kopf, caput mortuum</i> (mirties galva)...	84
49.	...labai lėtai slenkantis tarnybos laikas, baigsis <i>nariadas</i> (rus. budėjimas) katilinėje...	86
50.	Rąstus reikėjo pakrauti į šešiaratį „Uralą“ (rus. sunkvežimio markė)...	86
51.	<i>Sizifav trud</i> (rus. Sizifo darbas), sako išminčius Goša...	87
52.	<i>Svolačius</i> (žarg. niekšas) jis buvo paskutinis...	87
53.	...panašiai kaip mūsų <i>kambrigas</i> , gal dar didesnis...	87
54.	<i>Kančaj pyzdiet'</i> , rūsčiai suriaumoja vyriausias <u>Kačegaras</u> , kūrikas kitaip tariant...	87
55.	...ir vėl pranyksta katilinės duryse, <i>da pizdy</i> (rus. keiksmazodis), sakau Igoriui, sėdi šiltai ir dar <i>jebalniką</i> (rus. keiksmazodis) kaišioja [...] šokinėjantis ir į <i>nariadus</i> vaikštantis kareivis šio to vertas...	88
56.	Trifimovas, kol dar nebuvom tapę <i>čerepais</i> , mus įkalbinėjo eiti pas <i>zampolitą</i> ...	88
57.	...jį perkėlė į <i>svinarniką</i> (rus. kiaulidė). [...] Bet ir ten ta pati <i>dedovščina</i> (rus. senių valdžia).	88
58.	...žmonės nemirė, nes <i>kilerė</i> (angl. <i>killer</i> – žudikas) Tanata jo sandeliuke sėdi...	89
59.	...rodo savo kirmėlėtas dantų ataugas <i>sviazistas</i> (rus. ryšininkas), nu, <i>ty zagnul</i> (tu perlenkei), nieko aš <i>niegnul</i> , asile tu neraliuotas...	89
60.	...po to įteikė jam akmenį ir dabar <i>chujarina</i> (rus. keiksmazodis) jisai kaip <i>papa karla</i> (rus. pasakų veikėjas, Tėtė Karlas) požemio karalystėje...	90

61.	...prigrasęs daugiau nepasakoti tų <i>izvraščensų</i> (rus. iškrypėlių) graikų pasakų [...] kam tau to reikia, <i>tavarišč saldat. Da chui jievo znajiet, tavarišč zampolit</i> , kad aš žinočiau...	91
62.	Visą mūsų kuopą išvežė į mišką trims paroms <i>na vyživaniije</i> (rus. išgyvenimui).	92
63.	...tarp jaunų pušelių buvo senokai išraustas BMP (rus. trumpinys <i>боевая машина пехоты</i> – kovinė pėstininkų mašina) apkasas.	93
64.	... <i>pyzdiec, kazly</i> , jus nurašė, jūs dabar jau kaip lavonai.	94
65.	<i>Da jiebat' ja chatiel</i> , sako Midleris...	94
66.	Prieję arčiau pamatėm, jog tai SAU (rus. trumpinys <i>самоходная артиллерийская установка</i>), savaeigiai artilerijos pabūklai.	95
67.	...jis jau įsivaizduoja esąs šakalas, <i>čmyri savsiem ochujieli</i> , palieka naktinę techniką be priežiūros.	95
68.	...čia tik mes žaidžiam karą, o jiems <i>pochui</i> (rus. keiksmazodis).	95
69.	<i>Čmyriūgi sranyjie</i> , patenkintas savo, desantiniko, pranašumu suurzgia...	95
70.	...reikia brakštelti užraktu ir šaukti „ <i>ruki vverch</i> “ (rus. rankas aukštyn)“ [...] iš vidaus pro angą išlindo galva, tespėjusi pasakyti „ <i>što za chuinia</i> “...	96
71.	...aš dar kartą sušukau, tik kažkodėl vokiškai „ <i>Hände hoch</i> “ (vok. rankas aukštyn)...	96
72.	...o tuo metu tie <i>pyderai</i> (keiksmazodis) užminavo geležinkelį...	97
73.	...tepasakė: „ <i>normal'no, boicy, normal'no</i> “ (rus. normaliai kariai), ir negalėjo nepridurti: „išskyrus geležinkelį, žinoma“.	97
74.	...mūsų dresuojami <i>duchai</i> daro eilinius atsispaudimus.	99
75.	... <i>chacholai</i> (rus. ukrainiečiai) dažniausiai trinasi su <i>chacholais</i> .	99
76.	... <i>raz-dva</i> , sako jiems mano balsas, <i>raz-dva</i> , skleidžia garsus mano burna, <i>ein-zwein</i> , dergia jų ausis mano verbalinis aparatas...	101
77.	Išgirdęs <i>umčalsia na ačko, urod</i> , kone kiekvienas žmogus galėtų sutrikti [...] <i>Upal, atžalsia, ujobiščia</i> , ši komanda jau kur kas suprantamesnė...	103
78.	<i>Oko, očko</i> , į subinę pavirtusį veidą žvelgianti trečioji akis.	104
79.	..ir net dešimt kilometrų „ <i>marš brasok</i> “ (rus. spartus žygiavimas) man būdavo kančia...	106
80.	<i>Geben Sie mir bitte eine Zigarette</i> (vok. prašau duoti man cigaretę), sakau jam ne itin pasitikėdamas...	107
81.	Po kokios valandos prie mūsų su Goša piketo sustojo brigados „ <i>viliukas</i> “ (rus. UAZ markės visureigis) su patruliu.	107
82.	<i>Stukačių</i> (žarg. skundikas) niekas nemėgsta, <i>stukačius</i> mes išmetame pro langą...	107
83.	Spoksau į <i>šlagbaumą</i> (vok. <i>Schlagbaum</i> – užkardas), kuris periodiškai čia	108

	nusileidžia, čia vėl pakyla.	
84.	...tiesiu penkias markes, <i>fünf Mark</i> , sakau, prašyčiau duoti man butelį – <i>Bier, geben Sie mir bitte</i> (vok. prašom duoti man alaus), sakau aš [...] senis kažką vapa <i>nein nein...</i>	108
85.	<i>Desantnik – ni chui sabačij</i> , sako Igoris, nors jis keikiasi mažiausiai visoje brigadoje.	109
86.	<i>Zeitschrift</i> (vok. žurnalas), sako Igoris...	109
87.	Ji sako, <i>entschuldigen Sie mich bitte</i> (vok. prašom atleisti)... ir išeina sukinėti savo rankenėlės...	110
88.	<i>Mutter</i> (vok. motina), o <i>Mutter</i> negali būti <i>Union</i> (angl. sąjunga), <i>Mutter</i> nebūna bendra...	111
89.	...jis jau prisiekęs, jau karys, jo laukia <i>disbatas</i> (rus. <i>дисциплинарный батальон</i> – drausmės batalionas).	111
90.	<i>Ty što, urod nidajobanyj</i> , tavęs visa brigada trečią dieną ieško...	111
91.	...mažą buteliuką „ <i>Fuldataller</i> “, negaliu atsukti jo metalinio dangtelio...	114
92.	...šis takas primena <i>vzliotka</i> , „pakilimo taką“, ilgą, šlykščiomis rantuotomis plytelėmis klotą koridorių...	116
93.	Tuomet buvo panaudotos „ <i>katiušos</i> “ (rus. artilerijos įrenginys).	117
94.	...jis taip ir sakydavo – <i>ja kriepnu dušoj</i> (rus. aš stiprėju savi dvasia)...	118
95.	Vadinasi, sako Igoris, mūsų <i>chlieborieszai</i> (rus. <i>хлеб + резать</i> – duonos pjaustytojai) irgi kaip Kristus...	119
96.	„ <i>Ternosliva</i> (rus. dygioji slyva), <i>ternosliva</i> “, – šūkaliojo kareiviai...	120
97.	...štai jums ir <i>ternovyj vieniec</i> (rus. erškėčių vainikas), sakau Igoriui...	121
98.	<i>Riders on the storm</i> (angl. raiteliai audroje), bet koks raitelis gali būti šitose prakeiktose kareivinėse...	124
99.	...net mūsų adresas ant laiškų vokų – <i>Polievaja počta</i> (rus. armijos koordinuojama pašto tarnyba)...	131
100.	...mes visi atmintinai žinome, jog <i>desantnik za žizn' dieržitsa 28 stropami...</i>	132
101.	...prie kuprinės prisiūtas kišenėles – <i>gazyrius</i> – švelniai į pundelius sulenktus stropus...	133
102.	Desanto Evangelijoje pasakyta – <i>uchadia v nieba, pomni a tiech, kto ždiot tibia na zimlie.</i>	134
103.	Taip ir pasakė kapitonas Krutovas nelaimingajam su kadaruojančia ausimi – <i>ucha vsiotki ni chui.</i>	135
104.	...ką tik iš <i>učebkės</i> (rus. <i>учебный центр</i> – mokomasis centras) atsiųstas...	135
105.	Mes žinome, kad <i>desantnik niimirajiet, on uchodit v nieba i nievazvraščajietsa.</i>	136

106.	...iš dangaus dažnai gali išgirsti „ <u>lavitie valekuuuuuu</u> “.	137
107.	Jis <u>kaptiorščikas</u> (rus. sandėlininkas), jis nedegus, <u>Protivopažarnyj</u> (rus. nedegus), tokia jo pravardė.	137
108.	<u>Kakaja nibud' svolač stuknula</u> , sako Fazė, bet sako labai atsargiai.	140
109.	Faze, sakau atgavęs amą, ką tu, <u>jobnulsia</u> ...	140
110.	...klausia kapitonas, dešine ranka žaisdamas su <u>nunčiakais</u> (rus. нунчяки – šaltasis ginklas).	140
111.	<u>Ty što, saldat, achujiel?</u> – šukteli piktai kunigas...	143
112.	... <u>savsiem apuch ujobiščia, čto, suka, saldat spit, a služba idiot, da?!</u>	144
113.	<u>Ka mnje</u> (rus. pas mane)! – rikteli kunigas [...] <u>Charošaja rabota</u> (rus. gerai padirbėta), sako kunigas Foksui, bet pamatęs mano veide turbūt ką nors panašaus į šypseną, vėl rikteli, <u>čio lybišsia, urod sranyj, krugom! Nagnulsia, ruki vpieriot!</u>	144
114.	...užsimoja ir, šaukdamas <u>zajjezžai</u> , trenkia man per sėdynę...	144
115.	<u>Bajievuju sigarietu</u> (kovinė cigaretė)! – sukomanduoja kunigas, ir jie abu su Foksu išsidrebia ant poroloninių čiuožinių [...]. Puolu paknopstomis į savo <u>tumbačką</u> (rus. spintelė) [...] po <u>atbojaus</u> niekur nesi laukiamas.	144
116.	...išgirdęs komandą „ <u>na krokodil</u> “ (rus. į krokodilo pozą), paslaugiai įsiremiu rankomis...	145
117.	<u>Charoš pyzdiet'</u> , sumurma Foksas, <u>umčalis na važdenijje</u> , sako jis.	145
118.	<u>Na start, pajiechali</u> , mosteli ranka Foksas...	145
119.	...nes man „ <u>po plastunski</u> “ (rus. pilvu) šliaužti vieni niekai...	146
120.	<u>Razluka, ty, razluka,</u> <u>Čiūžaja starana!!!</u> <u>Zakinula ty, suka,</u> <u>V germanskijie kraja!!!</u>	146
121.	<u>Nakažys</u> (rus. nusibausk), sako kunigas [...] rikteli tokiais atvejais nuolat skambančią frazę – <u>atstavit', niriezka</u> (rus. iš naujo, per silpnai)!	147
122.	...laikotarpiu, kuris vadinamas <u>čerepo</u> (rus. kaukolė), arba <u>čerepako</u> periodu...	150
123.	<u>Jabal jabal, ja baltiku liubliu, jabu, jabu, jabudu marikom</u> , užtraukia Berankis ir Foksas užsičiaupia.	152
124.	...o kur <u>graždanskij čelaviek</u> (rus. civilis) po to, kai išleidžiamas įsakymas...	152
125.	... <u>camera obscura</u> (lot. „tamsus kambarys“), kurioje viskas aukštyn kojom...	154
126.	Tačiau tai ne filmas, o jeigu ir apie meilę, tai apie beviltišką, kuri nesibaigia <u>happy endu</u> (angl. laiminga pabaiga).	158
127.	...ji baisi kaip <u>BTR-as</u> (rus. trumpinys <u>броневой транспортёр</u> – kovinė šarvuota mašina), su akiniais, ilga nosimi...	160

128.	Taksistas supratingai linksėjo galva ir sakė, <i>panimaju, eta suchastoj...</i>	168
129.	<i>Pyzda i menty zdači nidajut</i> , sakė mano draugas Taksistas...	169
130.	...pusiau automatinės skalbimo mašinos „ <i>Viatka-automat</i> “.	170
131.	Pavyzdžiui, jų žaidimas „ <i>vesnuški</i> “, kitaip tariant – „strazdanos“.	174
132.	Jau sėdėdamas „ <i>voronoke</i> “ (žarg. policijos automobilis su būdele), pakeliui į Koščiuškos g.	175
133.	...po to pasigirdo balsas: „ <i>Tut pjanica apravliajietsa na dirievja</i> “.	175
134.	...liepė dingti iš akių („ <i>ubiraisia s glaz majich</i> “).	176
135.	Dėl vieno kenčia visi, „ <i>vospitanijie čerez kalektiv</i> “ (rus. auklėjimas per kolektyvą).	179
136.	Masinis oralinis ištvirkavimas, <i>vstavai, strana agromnaja, vstavai na smertnyj boj</i> , rėkiame kaip gyvuliai...	180
137.	...lindi savo „ <i>Gaststätte</i> “, pamatę mus šūkaloja visokias vokiškas nešvankybes, <i>rusische Schweine</i> (vok. rusiškos kiaulės) ir panašiai...	181
138.	...pasitaiso savo <i>SVD</i> (rus. trumpinys <i>снайперская винтовка Драгунова</i> – Dragunovo snaiperio šautuvas) ant peties, ir nieko.	181
139.	...rusai tai vadina – <i>tiniatsa, brosit' ten'</i> ir t. t.	183
140.	Paleistuvius uždarė dešimčiai parų į <i>gaubtvachtą</i> (daboklė)...	184
141.	... <i>smert' mi baba – nievyjebiš</i> sako Fazė, vadinasi, ji neturi jokių savybių ir nėra ką apie ją kalbėti.	188
142.	...nes mes – desantininkai, <i>my s nieba sinieva, kak uragan, niet vojsk silniejie čiem naš desant...</i>	189
143.	Mėnesį vaikščiojau kaip Švarcnegerio <i>kiborgas</i> (angl. <i>cyborg</i> – žmogus su mechaninėmis-elektroninėmis kūno dalimis)...	191
144.	Pasigirsta kareiviškų batų bildėjimas ir griežta komanda: <i>vsie astajutsia na svajich miestach, dveri na kliuč nizakryvat', budiem lamat'</i> .	197
145.	<i>Zdarova bratan</i> (rus. sveikas, broli), sakau jam, <i>v kakom palku služiš</i> (rus. kokiam pulke tarnauji) ir jo automatas taikiai pakimba ant krūtinės.	197
146.	<i>Eta pravda</i> (rus. tai tiesa), sako mano <i>bratanas</i> ir burbteli: <i>para na vychad</i> (rus. laikas išeiti).	198
147.	...negali įsivaizduoti savęs numirusio, galutinai, <i>no future</i> (angl. be ateities), rašo pankai ant miesto sienų...	201
148.	... <i>verboten, hier schiessen</i> (vok. šaudyti čia draudžiama) – matytas užrašas ant smėlio...	207

Dalios Staponkutės esė rinkinys *Iš dviejų renkuosi trečią: mano
mažoji odisėja* (2014)

1.	...tačiau nori atrodyti kaip laisva japonų <u>anime</u> (angl. japonų animacijos stilius) herojė...	23
2.	Vaikystėje tokius žaidimus su draugėmis vadindavome <u>sekretais</u> (angl. <i>secret</i> – paslaptis).	25
3.	...žingsnis gilyn į kitokį pasaulį veda link naujos savo mito pradžios, dar vienos <u>tabula rasa</u> (lot. švarus lapas).	26
4.	...bet pasiskundusi <u>παπάκης, parakiui</u> (tėčiui)...	33
5.	...vadindavo tai graikišku žodžiu: <u>ονειροπαρμένη, oneiroparmeni</u> (užsisvajojusi).	34
6.	... per lėtai suvokianti esmę: „ <u>Δεν πιάνεις, Den pianeis</u> (nepagauni).“	34
7.	„Tu esi <u>αχόρταγη, akhortagi</u> (nepasotinama) – tu nori visko iškart.“	34
8.	...pašiūrės vaikams mokyti ir laužas <u>σουβλακι, suvlaki</u> (šašlykams) kepti, o rytoj...	36
9.	...visa tai apglėbęs Jo didenybė <u>Σιγά-σιγά, Sigasiga</u> (Neskubėjimas)...	37
10.	Kildinu dukrų vardus iš lietuviškų Danguolė (<u>νέφος, nefos</u> – debesis), ir Gintarė (<u>ήλεκτρον, ilektron</u> – gintaras)...	40
11.	Elektra pastebėjo, kad lietuvių kalba yra tikras <u>puzzle</u> (angl. dėlionė), galvosūkis, žymiai sunkesnė už graikų...	40
12.	<u>Η μνήμη δεν είναι μνήμη, I mnimi den einai mnima</u> (atmintis – ne antkapis),..	44
13.	Tėvas padovanoja jai pakelį keisto prekinio ženklų cigarečių – „Wall Street“.	46
14.	Ji visa tai vadino dviem žodžiais: <u>κρύο και πράσινο, krio če prasino</u> (šalta ir žalia).	49
15.	<u>Φιλότιμο, filotimo</u> (orumas) – vienas įdomiausių graikiškų žodžių.	49
16.	Ji atnešė lauktuvių lėkštę savo tetos gamintų <u>ντολμάδες, dolmades</u> , kuriuos vadinu Kipro balandėliais. [...] todėl <u>dolmades</u> išsina šviesesnės spalvos ir didesnės...	54
17.	<u>Φωτιά, fotia</u> (ugnis) Kipre nėra nekaltas žodis.	56
18.	Tu visai <u>χαζή, khazi</u> (kvaila): juk ką tik sakiau, kad sunku.	56
19.	...ant purvino jo lango kažkas nupiešė liūdną <u>smiley</u> (angl. šypsena) ir užrašė <u>wash me</u> (angl. nuplauk mane).	57
20.	...„skaipino“ (angl. <i>skype</i> – bendravimo internetu programa) ir mėgavosi šiauriečių tarme...	60
21.	...didžiavosi jo graikiška reikšme <u>σοφία, sofia</u> (išmintis)...	65
22.	...siurbdama <u>freddo espresso kavą</u> vienoje iš Nikosijos <u>Costa Coffee</u> .	68
23.	...inscenizuojamo „ <u>Boilero</u> “ – <i>to kovingo pasipriešinimo, kuris veikia kaip jauninanti</i>	69

	<i>kaukė.</i>	
24.	„Tu jau esi čia visą gyvenimą. Tau galima sakyti, liko tik pensija, <u>поняла</u> (rus. supratai)?“	69
25.	...saldumynų pasaulis <u>Елисейский магазин</u> (rus. Jelisejevo parduotuvė) [...] <u>Пассаж</u> (rus. perėjimas, galerija) skrybėlių skyrius...	74
26.	Ką gi apie mus mano <u>Прибалтика</u> (rus. taip vadinamos Baltijos šalys)?	75
27.	...itališkos komedijos <i>à la</i> (pranc. lyg, tokio stiliaus kaip) „Beprotiškai įsimylėjęs“.	75
28.	Kada Jūs, <u>Далечка</u> , sėskite prie knygų...	77
29.	...blyškaus veido ir tylaus balso, <u>с холодными глазами русалок</u> (rus. šaltomis undinės akimis).	78
30.	...jai darė įspūdį mano lietuviškumas: <u>это все-таки</u> (rus. visgi) <u>Прибалтика</u> .	79
31.	...viena stipriausių pasaulyje propagandos mokyklų – <u>советская журналистика</u> (rus. sovietinė žurnalistika) – iš arti.	80
32.	...dalyvaujant visai jų <u>землячество</u> (rus. kraštiečiams).	81
33.	...užtenka tik pasisveikinti rusiškai, <u>и наших как будто ветром сдуло</u> (rus. ir mūsų kaip vėjas būtų nupūtęs)...	85
34.	...taip ir nesuradusi laiko išmokti graikų kalbos: <u>There is zero career for foreign wives in Cyprus</u> (angl. Kipre viiškai nėra karjeros galimybių užsienietėms žmonoms).	85
35.	...užsieniečiams „nieko gero nesiūlo“, tik <u>big thanks for the application</u> (angl. didelis ačiū už paraišką).	86
36.	...legendiniame Nikosijos moterų sporto klube „Cindy’s Gym“...	86
37.	Sindė nusprendė, kad mes su Patricija <u>both belong to the same club</u> (angl. abi priklausom tam pačiam klubui)...	87
38.	<u>This heat is erotic, I can think only of a nice bed with cool fresh sheets</u> (angl. Šis karštis yra erotiškasis. Galiu galvoti tik apie puikią lovą su vėsiais gaiviais patalais).	87
39.	...priminė tipinę amerikiečių gražuolę su <u>sassoon</u> šukuosena,..	88
40.	Aš buvau toli nuo Lietuvos, ji – toli nuo <u>Naujojo Džersio</u> .	88
41.	<u>You are great, you can achieve anything in your life</u> (angl. Tu esi nuostabi, gali pasiekti viską savo gyvenime). [...] <u>I love your stories</u> (angl. mėgstu tavo istorijas)... Ir ji giliamintiškai atsiliepdavo: <u>It’s all about the American language. Our words are strong and powerfull</u> (angl. viskas dėl amerikiečių kalbos. Mūsų žodžiai stiprūs ir veiksmingi).	88
42.	<u>They give them fake jewelry, can you imagine</u> (angl. Ar gali įsivaizduoti, jie davė jam netikrus juvelyrinius dirbinius)...	89
43.	...persikėlė iš Paryžiaus į Tokiją, palikęs jai trumpą laišką: <u>Come after me</u> (angl. atvyk paskui mane)...	89

44.	<i>Nobody approached me but him</i> (angl. niekas, išskyrus jį, taip nesuartėjo su manimi)...	90
45.	<i>I cannot be your friend anymore. We become too close</i> (angl. aš nebegaliu būti tavo draugas. mes tapome per daug artimi)...	90
46.	...būtinai reikia pamatyti kitokią – ne „ <u>Busho</u> sugadintą“ – šalį.	94
47.	..vertimo teorija ir pažintis su JAV yra <i>exciting</i> (angl. jaudinantis) derinys.	94
48.	Kaip Bobas Dylanas, keliaujantis dainius, bylojo: <i>You don't need weatherman to know which way the wind blows</i> (angl. tau nereikia orų pranešėjo, kad žinotum iš kurios pusės pučia vėjas).	97
49.	...padaro nepakartojamų kadru savo brangia <i>camera</i> (angl. fotoaparatas)...	99
50.	...rafinuoti ir moteriškais sijonėliais dangstomi jausmai, mėgsta juokauti <u>Woody Allenas</u> ...	105
51.	Štai <u>Federico Fellini</u> , kurio filmai nuausti iš sapnų...	108
52.	...leidžia man pasvarstyti apie <i>οίκος, oikos</i> (namų) ir <i>νόμος nomos</i> (įstatymo) ryšį.	117
53.	...sukūrusi intriguojantį pasakojimą apie <i>incognito</i> (it. asmuo užslėpta tapatybe), kuris išleido paskutinį kvapą ne vietoje...	118
54.	Kartais norisi palyginti mūsų planetą su nutrūktgalvio kaimyno „Porsche“...	127
55.	Jūs atvykstate Istanbulan, kurio pavadinimas kilęs iš graikiško <i>εις την Πόλιν, is tin Polin</i> , – kaip sako graikai, miestan iš didžiosios raidės.	134
56.	...neįtikėtinius violetinius <i>stringus</i> (angl. <i>string</i> – styga, virvutė)...	138
57.	Pirmiausia norėjau pamatyti <i>Άγία Σοφία, Ayasofya</i> , lietuviškai būtų Šventoji Sofija,...	135
58.	...įkurti Naujosios Romos – <i>Nova Roma</i> , Konstantinopolio.	136
59.	...o pats imperatorius – <i>Βασιλιάς, Vasilias</i> – Viešpatį Karalių.	137
60.	Graikiškas <i>ωραίος, orainos</i> (gražus) kilęs iš žodžio <i>ώρα, ora</i> (valanda).	139
61.	Viešbučio kambaryje buvo didelis grindis siekiantis langas, <i>French window</i> (angl. prancuziškas langas).	140
62.	Minia lyg laivas pasiduoda vandenyno <i>swell</i> (angl. bangavimas) [...] kaip šalis iš regiono <i>Balkans</i> (angl. Balkanai), dažnai painiojamo su panašiai skambančiu <i>Baltics</i> (angl. Baltijos regionas)...	141
63.	<i>Po pauzės amerikietiška allrightniko</i> (angl. <i>all right</i> – viskas gerai) <i>maniera pridūrė</i> ...	145
64.	Štai graikai <i>πεζός, pezos</i> (banalybe) vadina daugybę mums gerai žinomų reiškinių...	151
65.	Jis tampa vis retesnis svečias mūsų – banalybės ir <i>deja vu</i> (pranc. „jau matyta“) viešpatavimo – epochoje.	151
66.	...pavadino anglišku žodžiu – <i>Swell</i> .	155
67.	...kaip sako <u>Thomas Sternas Eliotas</u> , „literatūros satelites“ (angl. <i>satelite</i> – reiškia	157

	planetos palydovą).	
68.	Jis prisipažino, jog tokia nuomonė apie jį yra didžiausia jo gyvenimo <i>enigma</i> (mįslė).	158
69.	„Didžiausias gyvenimo <i>πόνος, ponos</i> (skausmas)...“	158
70.	Graikija <i>versus</i> (prieš) Vokietija – amžinai, kaip sakoma siurrealistinėje britų komedijoje <i>Monthy Python...</i>	166
71.	Išsisukti nuo savo gyvenimo arba jaustis blogai dėl nežinojimo, anot graikų, nebūtų <i>φιλότημο, filotimo</i> (oru ir garbinga).	167
72.	Tai ne tas pats, kas nuspaudus mygtuką klausytis <i>Mozarto ambiente</i> (angl. <i>ambient</i> – muzika skirti sukurti reikiamą atmosferą, nuotaiką).	168
73.	...sugrįžti namo ir pasakyti bičiuliams: <i>It was great.</i>	172
74.	Niko Kazantzakio herojai, įvairiausių epochų šventieji, ėjo savo <i>πορία, poria</i> (keliu).	182
75.	...reportažai <i>Центральное телевидение</i> programose.	184
76.	...atmintyje atsispindi neoninis aludės užrašas <i>Consumption of alcohol may actually CAUSE pregnancy.</i>	184
77.	„ <i>Αντικείμενο, antikeimeno</i> – tik pamanykite, – sakė profesorius iškėlęs pirštą, – tai reiškia daiktą, o skamba kaip daina... <i>An-ti-kei-me-no...</i> “	185
78.	„Nemeluokite, – sako vyras, – <i>вы говорите с прибалтийским акцентом...</i> “	187
79.	Meilė akla, todėl graikai mylimuosius vadina <i>μάτια μου, matia mou</i> – akelės mano.	189
80.	Lietuvos debesų nuotrauką vėliau pamačiau jo poezijos knygoje <i>Silverfaden.</i>	189
81.	„Štai kokio mano sūnaus <i>γόμενα, gomena</i> (išrinktoji).“	191
82.	...graikas veikiau pradės meilės istoriją nuo <i>καμάκι, kamaki</i> (flirto), nei iškart įsimylės.	192
83.	„Žmonės man ir sako: iš kur tą <i>čiurką</i> ištraukei?..“	193
84.	...grasindamas žaisliniu pistoletu pareikalavo jos kuprinės ir <i>laptopo</i> (angl. <i>laptop</i> – nešiojamas kompiuteris).	198
85.	... <i>kiprinai</i> (taip vadiname kipriečius privačiuose lietuvių pokalbiuose) – ne nusikaltėliai, o juokdariai...	198
86.	„Lietuvis“, – sakau kaimynams. „ <i>Α, χορκανός σου, chorkanos sou</i> (iš tavo kaimo)“, – atsako tie.	199
87.	...dvidešimt ketveri metai prabėgo man begeriant <i>cappuccino</i> toje pačioje kavinėje už namo kampo...	201
88.	Kartą vykdama į Rodo salą per Atėnus prisėdau <i>Eleftherios Venizelos</i> oro uosto kavinėje ir užsisakiusi <i>frappe</i> kavą ėmiau stebėti pagyvenusį graiką...	202